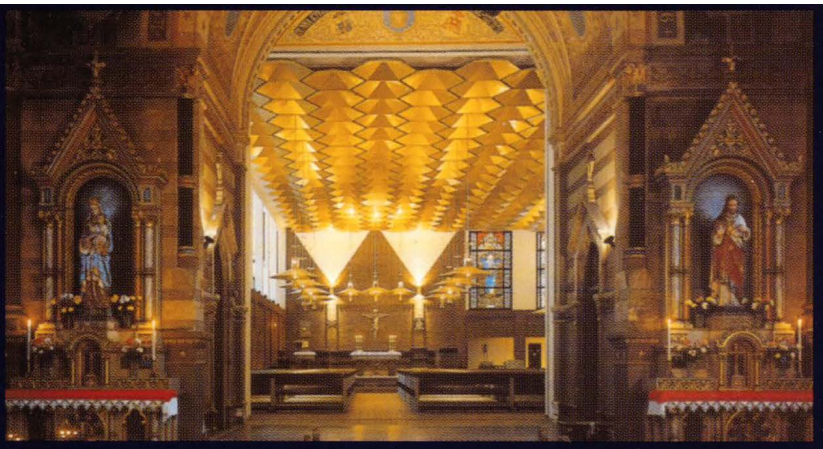

Gun Wanders

Från malmgård till katedral

Katolska Domkyrkan i Stockholm

Katolska Domkyrkoförsamlingen

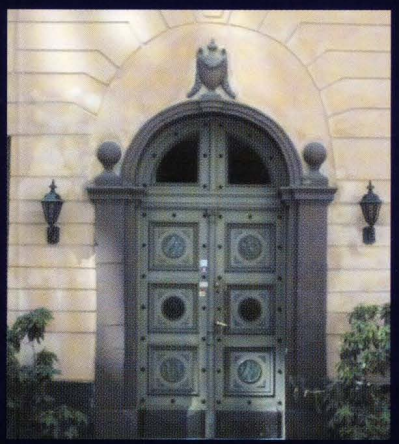

Från malmgård
till katedral

Katolska Domkyrkan i Stockholm

Gun Wanders

Katolska Domkyrkoförsamlingen

© Gun Wanders och Katolska Domkyrkoförsamlingen

Distribution: Katolska Domkyrkoförsamlingen, Box 4145, 102 63 Stockholm
Layout och original: Maj Sandin, Gotica i Stockholm AB
Omslagsfoton, se även sid 4, 7, 10, 17 och 33
Foto: Maj Sandin sid 4, 7, 8, 10, 11, 16, 17, 49 och 50
Tryck: Brolins offset AB. Stockholm 2003.
Reviderad 2013, endast i pdf-format.

ISBN: 91-631-3646-5

Innehåll

Förord	5
Inledning	6
Pauliska malmgårdens historia	9
Katolsk historia i Pauliska malmgården	13
Kyrkan	21
Kryptan	25
Församlingslokaler och diverse föremål	30
Avslutning	32
Källor och litteratur	34
Apostoliska vikarier/biskopar bosatta i huset	35
Kyrkoherdar/domprostar	35
Förteckning över föremål i kyrkan	36
Register till förteckning över föremål i kyrkan	52
Plan över kyrkan	53

Förord

Stockholms katolska stift fyller 50 år 2003. Katolska Kyrkans ledning i Sverige är nära förknippad med sin domkyrka, som 1892 till 1953 hette S:t Eriks kyrka.

Från 1783 till 1953 var Sverige ett apostoliskt vikariat under ledning av en apostolisk vikarie som efter 1874 hade sin bostad och kansli vid S:t Eriks kyrka. 1953 blev Sverige ett självständigt katolskt stift med en stiftsbiskop, Katolske biskopen av Stockholm, som ledare. Detta skedde genom den påvliga bullan *Profecit in Suecia* av den 29 juni 1953. I denna bulla upphöjdes S:t Eriks kyrka till det nya stiftets katedral, till Domkyrkan.

Många människor besöker dagligen Katolska domkyrkan vid Medborgarplatsen. För många är det kanske första besöket i en katolsk kyrka. Genom mina visningar av kyrkan för grupper har jag sett behovet av en vägledning för kyrkobesökarna. Någon samlad historik över kyrkan och domkyrkoförsamlingens hus har heller inte funnits. De spridda och fåtaliga uppgifterna i ämnet som jag funnit genom litteratursökning har jag sammanställt i denna skrift. Någon arkivforskning har jag av tidsskäl och praktiska orsaker inte kunnat göra. De källor jag använt framgår av litteraturlistan. Jag vill speciellt tacka förre domprosten prelat Johannes F. Koch som genom sitt mångåriga arbete i domkyrkoförsamlingen har kunnat ge många värdefulla uppgifter. Jag tackar även arkivarie Lars Hallberg och fader Bertil Roslund för all hjälp jag fått av dem.

Stockholm, den 25 mars 2003
Gun Wanders

Inledning

Efter Uppsala möte 1593 och Örebro stadga 1617 blev katolska kyrkan totalförbjuden för svenskar och katolska mässor fick inte läsas offentligt. Under kung Gustav III:s regeringstid utkom det s.k. toleransediktet 1781, vilket gav utländska medborgare tillåtelse att bevista gudstjänster i annan konfession än den lutherskt protestantiska. 1783 blev Sverige ett Apostoliskt Vikariat, ett förstadium till ett katolskt stift. Prästen Nicolaus Oster sändes hit som apostolisk vikarie och erkändes av myndigheterna som ledare för katolikerna i Sverige. Stockholms katolska församling – den första katolska församlingen i Sverige efter reformationen grundades 1784. Ett kapell, Helge Andes kapell, inrättades i en hyrd lokal i Södra Stadshuset, nuvarande Stadsmuseet vid Slussen på Södermalm i Stockholm. Påskdagen 1784 firades här den första offentliga katolska mässan efter reformationen. Tidigare hade katolska mässor bara kunnat hållas på de olika legationerna i Stockholm, där det fanns kapell och katolsk präst. Katolikerna i Sverige, som givetvis alla var utlänningar eller invandrare och deras ättlingar, uppskattas vid denna tid till 3000.

År 1823 gifte sig kronprins Oscar, sedermera Oscar I, med Josefina av Leuchtenberg från Bayern i Tyskland. Josefina var en mycket from katolik och fick behålla sin katolska tro även i sitt nya hemland. Josefina åtföljdes till Sverige av en katolsk präst, schweizaren Jacobus Laurentius Studach. Ett litet katolskt kapell iordningställdes på Stockholms slott och katolska gudstjänster hölls i närvaro av kronprinsessan Josefina och hennes svärmor drottning Desideria. Drottningen hade även ett katolskt kapell på Rosendals slott på Djurgården. Drottning Desideria var gift med Napoleons general Jean Baptiste Bernadotte. Som kung av Sverige valde han namnet Karl XIV Johan. Han konverterade till protestantismen, när han blev utsedd till kronprins. Hans hustru behöll sin katolska tro livet ut. Kronprinsessan Josefina ömmade för sina trosfränder i Sverige. Genom bön och många uppoffringar lät hon tillsammans med sin själasörjare Laurentius Studach bygga den första katolska kyrkan efter reformationen i Sverige. Den 16 september 1837 kunde S:ta Eugeniakyrkan vid Norra Smedjegatan på Norrmalm i Stockholm invigas. Katolikerna hade efter den nästan halvsekellånga tiden i hyrd gudstjänstlokal fått en egen kyrka.

Kyrkan revs 1968 i samband med Citysaneringen. I dag ingår tomten för den gamla S:ta Eugeniakyrkan i Gallerian vid Hamngatan. Församlingen har sedan 1982 en ny kyrka och församlingslokaler Kungsträdgårdsgatan 12.

Inga svenskar fick besöka vare sig kyrkan eller gudstjänsterna i S:ta Eugeniakyrkan. Det hände att polisen stod utanför kyrkan och kontrollerade att ingen svensk gick in. 1858 landsförvisades sex svenskor som hade konverterat till katolicismen. Många människor i Europa upprördes över denna dom och trycket på de svenska myndigheterna blev så starkt att den s.k. Dissenterlagen infördes 1860, vilken gjorde det möjligt för svenskar att träda ur Svenska kyrkan och inträda i Katolska kyrkan. Senare har fler lagar tillkommit som givit allt större religionsfrihet för icke protestanter i Sverige. Romersk katolska kyrkan i Sverige och det evangelisk-lutherska trossamfundet Svenska kyrkan har idag mycket goda relationer och det ekumeniska arbetet är väl utbyggt.

Vid mitten av 1800-talet fanns bara en katolsk kyrka i Stockholm, S:ta Eugenia kyrka på Norrmalm. Katolikernas antal var inte stort. 1830 bodde 500 katoliker i Sverige, de flesta i Stockholm. Femtio år senare hade antalet fördubblats. Många var fattiga och flera bodde på Södermalm. Det var dyrt och besvärligt att med dåtida kommunikationer ta sig till kyrkan på Norrmalm. Laurentius Studach såg behovet av en gudstjänstlokal även på Södermalm. Han inköpte 1857 för Katolska församlingen den Pauliska malmgården som bestod av huvudbyggnad med två flyglar.

Siffrorna inom parentes, i denna bok, hänvisar till kapitlet ”Förteckning över föremål i kyrkan”.

Huvudbyggnaden, Pauliska malmgården.

Pauliska malmgårdens historia

Södermalm blev tidigt centrum för katolska kyrkan i Sverige efter reformationen. Sedan S:ta Eugeniakyrkan byggts flyttades tyngdpunkten till Norrmalm. Men behovet av gudstjänstlokal även på Södermalm var stort.

1857 köpte den apostoliske vikarien Laurentius Studach till Katolska församlingen den Pauliska malmgården i dåvarande kvarteret Bryggaren på Södermalm. Pauliska malmgården bestod av en huvudbyggand och två flygelbyggnader med stor trädgård. Huvudbyggnaden ligger mot Götgatan och den norra flygelns kortsida och trädgården gränsade mot Södra Bantorget. Pauliska malmgården tillhör idag Domkyrkoförsamlingen. Kyrkan ligger till höger om den gamla malmgården och har adress Folkungagatan 46. Byggnaderna används idag som bostäder för präster och systrar, församlingsexpedition och andra administrativa lokaler.

Ovanför porten till Götgatan 58 A står texten ”Pauliska malmgården”. Familjen Pauli ägde denna fastighet i över 130 år. Den förste i Sverige av familjen var Nicolas Pauli (1642–1710). Han invandrade 1667 från Schlesien till Stockholm. På kort tid etablerade han sig i det nya landet. Redan omkring 1675 anlade han här ett raspfaktori. I raspfaktoriet raspades, revs, brasilieträ till färgstoff som användes för färgning av tyg. Senare anlades flera fabriker för framställning av speciellt ylletyger.

På 1600-talet låg kvarteret Bryggaren, del av nuvarande kvarteret Nattugglan, i utkanten av Stockholm. 1649 kallas området ”Bryggarkvarteret på Södermalm” eftersom flera ölbryggerier låg här och många bryggare bodde i trakten som förövrigt var glest befolkad och mycket bergig. De flesta kvarnarna i Stockholm låg på Södermalm. I Katarina församling fanns 21 stycken. Ungefär där hotell Scandic Malmen ligger idag fanns från 1600-talet ända till 1863 en kvarn.

Väster om kyrkan låg kvarnen Fatburen 1674–1892. Samma år som kyrkan invigdes revs kvarnen. Idag finns här Konsums f.d. charkuterifabrik. Vid östra delen av tomten gick stora landsvägen söder ut, dagens Götgatan. Norra delen av tomten gränsade till den lägre liggande Fatbursjön. Dit rann en källa från

Pauliska malmgårdens källare. Denna källa var mycket användbar för den verksamhet som pågick i huset, färgtillverkning och textilfärgning. Källan vållade senare problem genom att den rann under jorden ner för sluttningen och under S:t Eriks kyrka vilket gjorde att kyrkans fundament sjönk över källans lopp. Detta förorsakade en sänkning av kyrkans mittparti. Skadan lagades genom att en stor mängd betong injicerades i samband med att källaren 1966 byggdes ut till krypta. I kyrkans mittgång är den ursprungliga golvmosaiken utbytt mot klinkers på stället för denna skada.

Fatburssjön gav vatten till de många bryggerierna och textilfabrikerna i trakten. Sjön var mycket fiskrik och där fiskades framförallt för slottets behov. Sjön var slottets ”fatbur”, förrådskammare. Fatburssjön hade ytterligare ett användningsområde. Den var avstjälpningsplats för hushållsavfall. Sjön blev mer och mer förorenad, illaluktande och plats för sjukdomshärdar och den växte allt mer ihop.

Fatburssjön utdikades helt när Södra Station anlades som slutstation för järnvägen från södra Sverige i slutet av 1850-talet. Vid järnvägsstationen anlades Södra Bantorget där lantbruksprodukter som kom med järnvägen såldes. Södra och norra stambanorna byggdes samman 1872. Södra Station förlorade därmed sin ursprungliga betydelse. Ändstation för järnvägstrafik till och från Stockholm förlades till Centralstationen vid Vasagatan. 1939 byggdes Medborgarhuset och Södra Bantorget bytte namn till Medborgarplatsen. Folkungagatan förlängdes västerut vid Medborgarhuset och S:t Eriks kyrka.

Att Pauli valde kvarteret Bryggaren vid Fatburssjön för sin fabrik berodde säkerligen på tillgången på vatten och framförallt den nämnda vattenkällan i kvarteret. När Nicolas Pauli flyttade in med sin familj på 1670-talet ägdes gården av Johan von Beijers (1606–1669) dödsbo. Beijer var generalpostmästare och grundare av det svenska postverket. 1654 byggde han en malmgård av tegel från Gustavsberg på östra stranden av Fatburssjön och lät anlägga en terrasserad park mot sjön. Det var här som Katolska domkyrkan 300 år senare skulle komma att stå.

Norra flygeln och huvudbyggnaden

På 1600-talet hade många förmögna personer malmgårdar, dåtidens sommarnöje på Södermalm eller Norrmalm. Man byggde en bostadsfastighet där familjen kunde vistas under sommarmånaderna. Till malmgården hörde ofta en parkanläggning med lusthus och orangerier där apelsiner, vindruvor, persikor och fikon kunde odlas. Tomterna var stora och där fanns oftast även ladugård, hönshus, stall och kökträdgård för hushållets behov. Förutom i

kvarteret Bryggaren ägde Beijer flera tomter på Södermalm. Den största var ”Beijerska trädgården” som täckte tre kvarter öster om Götgatan i närheten av Katarina Bangata. Beijer bodde sedan 1642 i det s.k. Beijerska huset på Storkyrkobrinken i Gamla Stan.

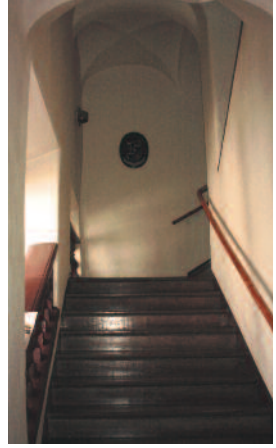

Trapphuset i huvudbyggnaden

Enligt en förteckning 1676 bodde i gården Nicolas Pauli, hans familj, tjänstefolk och ett 30-tal personer som arbetade på fabriken samt en brevbärare. 1678 köpte Nicolas Pauli gården.

Nicolas Pauli blev mycket förmögen. Han lät uppföra det stenhus som finns kvar än idag. Nicolas Pauli bodde i fastigheten åtminstone från 1675 till sin död 1710. Hans ende son Christopher (1678–1751) övertog gården vid faderns död och bodde här till ca 1715 då han flyttade till Skeppsbron. Många förmögna affärsmän lät vid denna tid uppföra sina palatsliknande hus vid Skeppsbron. Flera generationer av familjen Pauli var fabrikörer och handlare i Stockholm. Lorenz Pauli (1725–1785), sonson till Nicolas Pauli, drev på 1740- och 1750-talet en av Stockholms största klädesmanufakturer.

Fädernesgården ärvdes av Christopher Paulis söner Johan (1714–1774) och Nicolas (1714–1781). Sönerna var födda samma år. Johan i början på året och Nicolas i slutet. Nicolas lät flytta färgeriet till det stora väveriet vid Barnängen 1747. Han behöll fabrikationen av ylletyger vid Fatburssjön.

Nicolas’ son, som även hette Nicolas (1742–1812) köpte gården av sina föräldrar 1776. Gården upplevde nu en storhetstid. Den norra och södra flygelbyggnaden uppfördes. I dessa fanns bostäder för betjäningen, vagnslider och stall. Framför huvudbyggnaden byggdes ett stenhus mot Götgatan. Salarna i huvudbyggnaden fick målade rokokotapeter och vackra dörröverstycken och kakelugnar i gustaviansk stil sattes in. Nicolas hade en stor bekantskapskrets och var mycket konstintresserad. Tobias Sergel var en ofta sedd gäst i huset. Nicolas kom emellertid på obestånd och måste sälja sin del 1796, antagligen till sin kusin Christopher. Johans son Christopher Pauli (1749–1810) kom att bo i fastigheten till sin död och bli siste ägare av familjen Paulis fädernesgård.

Efter den siste ägaren av familjen Pauli övergick egendomen 1810 till kungl. sekreteraren C.O. Salonius, därefter till hovjuvelerare B. Sander. Redan 1814 förvärvade bryggaren och brukspatronen Johan Anders Rosenblad den Pauliska malmgården. Rosenblads trädgård var mycket stor med orangerier och terrasser mot Fatburssjön. Rosenblad ägde fastigheten till 1847 då brukspatron J. Sjökvist tillträdde den. Han ägde den till 1856. Därefter ägde byggmästare Erik Olof Åkerlund fastigheten en kort tid innan den såldes 1857 av bankkamrer C. Huldt till Katolska församlingen i Stockholm.

Södra Bantorget omkring 1900. *Foto: Stockholms stadsmuseum*

Katolsk historia i Pauliska malmgården

Laurentius Studach, som 1857 köpte Pauliska malmgården för Katolska församlingen, var född i Schweiz 1796. Som nyvigd präst 1820 kom han som huskaplan till hertig Eugen von Leuchtenberg i södra Tyskland. När dottern Josefina 1823 förmäldes med Sveriges tronföljare Oscar följde Laurentius Studach med till Sverige som kronprinsessans kaplan. Katolska kyrkan i Sverige leddes vid denna tid av den apostoliske vikarien Jean Baptiste Gridaine. När denne avled 1833 blev Laurentius Studach hans efterträdare. Studach biskopsvigdes 1862 i Rom. Den apostoliske vikarien, biskop Studach avled 1873 efter 50 år i Sverige. Han är begravd på Katolska kyrkogården i Solna. 1874 efterföljdes han av Johann Georg Huber som Katolska kyrkans ledare i Sverige.

I Norra flygelns bottenvåning inrättades 1860 ett kapell. Ingången till kapellet var från den lilla gården mot Götgatan 46 (nuvarande 58 A) och från terrassen vid Södra Bantorget. Vid Norra terrassen till vänster om kyrkan ses det gamla kapellets rundbågade fönster. Idag finns här församlingsexpeditionen. Till skyddshelgon för det nyinrättade kapellet valdes martyrkungen och Stockholms skyddspatron S:t Erik. Prästerna som hade hand om själavården bodde på Norrmalm. När ”Katolska församlingens gosskola” flyttade från S:ta Eugeniakyrkans närhet till den nyinköpta fastigheten på Södermalm valde även skolans lärare prästen Johann Georg Huber att bosätta sig här. Senare kom fler präster att flytta till Södermalm. Sekularpräster som inte är knutna till någon orden kom att bo i Pauliska malmgården, medan jesuitordens präster bodde och verkade vid S:ta Eugeniakyrkan på Norrmalm.

Johann Georg Huber (1820–1886) var född i Regensburg i Tyskland. Strax efter sin prästvigning 1845 kom han till Sverige. Förutom prästtudierna hade han studerat naturvetenskap, filologi och juridik. Han talade redan fem levande språk. Huber blev genast verksam som lärare vid ”Katolska församlingens gosskola”. 1860 utsågs han till skolans föreståndare. Huber var en mycket anspråkslös person. Han föredrog att även efter utnämningen till apostolisk vikarie 1874 bo där han bott som lärare. Han kom att bo kvar i Pauliska malm-

S:t Eriks kapell

gårdens översta våning till sin död 1886. Huber har sin grav på Katolska kyrkogården i Solna.

Katolska församlingens första skola grundades 1795 eller 1796 vid Nytorget på Södermalm. Skolan hade senare olika adresser i denna stadsdel. Laurentius Studach inrättade 1839 ”Katolska församlingens gosskola”, en skola med pojkhem vid S:ta Eugeniakyrkan på Norra Smedjegatan. 19 barn i åldern 10–18 år undervisades och bodde i skolan. Skolan flyttade 1861 till Pauliska malmgårdens huvudbyggnad. Pojkhemmet fanns i norra flygelns översta våning ovanför kapellet. När S:t Eriks kyrka stod färdig 1892 kunde fler utrymmen användas för skolan som nu bytte namn till ”Katolska Gosskolan”. Undervisningen för flickor vid S:ta Eugeniakyrkan kunde nu flytta till Södermalm. Flickorna undervisades i norra flygelbyggnaden i den sal som tidigare varit kapell. Skolans två avdelningar slogs senare ihop och namnet ändrades till ”S:t Eriks katolska skola”. Först 1967 lämnade S:t Eriks katolska skola den Pauliska malmgården och flyttade in i nybyggda lokaler vid Enskedevägen i Enskede.

Skolan som tidigare bara haft låg- och mellanstadier byggdes nu ut till fullständig grundskola. Skolan hade hittills haft karaktären av församlingsskola med församlingens kyrkoherde som rektor. Huvudman för skolan blev nu Skolsystrarna av Notre Dame.

Huber bad ”Grå Systrarna av den heliga Elisabeth”om hjälp för skolan. 1866 kom de två första Elisabethsystrarna till Sverige från Neisse i Tyskland för att ta hand om pojkhemmet. Flera Elisabethsystrar följde. De hade hand om undervisningen och internatet liksom hushållet. Lärarkåren bestod av präster och Elisabetsystrar. 1931 övertog Skolsystrar av Notre Dame (Arme Schulschwestern) från München undervisningen. De inrättade även en kindergarten för yngre barn. Skolan utökades med ett flickhem på Götgatan 60. Senare inköptes en villa i Storängen, Nacka och flickhemmet flyttade dit.

Elisabethsystrarna fortsatte sitt övriga arbete i Pauliska malmgården till 1959. Då biskopsämbetet detta år flyttade till den nyinköpta hyreshuset på Valhallavägen 132 på Östermalm, följde en Elisabethsyster med. Idag arbetar polska Serafimsystrar i församlingen.

Pauliska malmgårdens huvudbyggnad kallades länge för Biskopshuset. Namnet är passande då den var huvudsäte och bostad för Katolska kyrkan i

Sveriges högsta ledning, den apostoliske vikarien – efter 1953 biskopen för Stockholms Katolska stift.

Johann Georg Hubers efterträdare var Albert Bitter (1848–1926). Albert Bitter var född i Melle i stiftet Osnabrück i Tyskland och kom strax efter prästvigningen 1874 till Sverige. Han var först en kort tid kaplan vid S:t Eriks kapell men bodde vid S:ta Eugeniakyrkan. 1875–1885 var han kyrkoherde i den katolska församlingen i Göteborg. Efter en kort tid i sitt hemland återvände han till Sverige som nyutnämnd apostolisk vikarie 1886 och flyttade då in i Pauliska malmgården. Han hade sin bostad i huvudbyggnadens översta våning. Där hade han även ett privatkapell. Albert Bitter såg det stora behovet av en fristående kyrka på Södermalm. Kapellet i Norra flygeln var alldeles för litet och primitivt för den växande församlingen. 1892 stod kyrkan färdig i den gamla trädgården som tillhört den Pauliska malmgården. Albert Bitter blev biskopsvigd 1893 i Osnabrücks domkyrka. Han drog sig 1923 tillbaka till sin hemstad Melle i Tyskland, där han avled 1926 och även är begravd.

Näste biskop i ”Biskopshuset” var Johannes Ev. Erik Müller (1877–1965). Biskop Müller tillträdde som apostolisk vikarie 1923. Den 29 juni 1953 upprättades Stockholms Katolska stift och biskop Müller blev den förste katolske stiftsbiskopen efter reformationen i Sverige. Johannes Ev. Erik Müller var född i Gründholm i Bayern i ärkestiftet München-Freising.

Under biskop Müllers tid uppfördes 1932 den nuvarande stora hyresfastigheten Götgatan 58–62/Folkungagatan 48. Tidigare låg här ett hus som församlingen lät uppföra 1864–1865 och som liknade det s.k. Hellgrenska huset, som ligger längre söderut i kvarteret. Idag ägs Hellgrenska huset av Katolska biskopsämbetet. Fastigheterna förvaltades av stockholmsförsamlingarna gemensamt under ordförandeskap av kyrkoherden i S:t Eriks församling. 1980 upphörde den gemensamma förvaltningen och S:ta Eugenia löstes ut. Fastigheten på Götgatan såldes av i slutet på 1980-talet.

1784 tillkom Stockholms katolska församling. 1892 delades den kyrkorättsligt i två: S:ta Eugenia församling respektive S:t Eriks församling. Stockholms katolska församling bestod offentlig rättsligt t o m 1939, då de nu tre stockholmsförsamlingarna även offentligrättsligt blev självständiga.

Den danskamerikanske benediktinpatern Ansgar Nelson utnämndes 1947 till biskop Müllers hjälpbiskop med rätt att efterträda honom. Sin bostad hade han på Folkungagatan 72, senare i hyreshuset Götgatan 60, när flickhemmet hade flyttat till Storängen.

1957 avgick den 80-årige biskop Müller och flyttade till Helsingborg för att sedan dra sig tillbaka till Tyskland där han avled 1965. När gravkapellet under Domkyrkan var färdigställt överfördes biskopens stoft hit.

Flera föremål som tillhört biskop Müller finns i Domkyrkoförsamlingen. Speciellt kan nämnas triptyken av Gisela Trapp som idag hänger på församlingsexpeditionen. Triptyken målades och skänktes som altartavla till biskop Müllers eget kapell i Biskopshusets översta våning som inrättades 1940. Den mittersta tavlan föreställer Maria som drottning. Med höger hand håller hon om Jesus-barnet och i den vänstra har hon en lilja. På marken finns tusenskönor och aklejor. Dessa blommor förknippas med Jungfru Maria. Huvudmotivet på den vänstra respektive högra tavlan är knäböjande änglar som vänder sig mot tavlan i mitten. Gisela Trapp var född 1873 i Helsingborg. Hon gifte sig 1902 med änkemannen konsul Oscar Trapp. Redan 1916 avled konsul Trapp. Paret hade inga gemensamma barn. Gisela Trapp dog 1958. Som ung hade hon studerat konst i Köpenhamn och då kommit i kontakt med katolska kyrkan till vilken hon konverterade under första världskriget. Flera målningar av hennes hand finns bevarade. Tavlan med S:t Erik som hänger i kyrkan är målad av henne. Framförallt målade hon religiösa motiv. Gisela Trapp var förmögen och en stor välgörare mot Helsingborgs stad och Katolska kyrkan. S:t Clemens katolska församling i Helsingborg har henne att tacka för sin kyrka. 1928 kunde kyrkan uppföras på mark som hon donerat och för pengar som hon bidragit med.

Efter biskop Müllers avgång flyttade biskop Ansgar Nelson in i Pauliska malmgården. Han kom att avsluta biskopseran i Pauliska malmgården. Biskop Nelson bodde här endast två år (1957–1959), därefter flyttade han till Östermalm. Skolsystrarna övertog biskopens bostad och stiftssekretariatet. Skolan utökades nu med nya klassrum och slöjdsal. Kyrkoherden bodde på Götgatan

Altartavla av Giesela Trapp

60 och bara två kaplaner hade sin bostad i det gamla ”Biskopshuset”.

S:t Eriks församlings förste kyrkoherde var Rudolf Kiesler (1850–1918). Han var född i Mecklenburg i Tyskland och kom 1875 till Stockholm. Han var lärare vid skolan på Södermalm, tills han utsågs till kyrkoherde 1892. 1879 grundade Rudolf Kiesler ”Katolska Hantverksföreningen” för unga katolska män. Föreningens kägelbana bakom Biskopshuset var mycket omtyckt. Den inrättade sjuk- och begravningskassan hade stor betydelse för medlemmarna i en tid utan allmänna sociala försäkringar. Föreningen bytte namn 1921 till S:t Josefsföreningen. Föreningen är fortfarande aktiv och Josefsbröderna träffas regelbundet en gång i månaden för föredrag och efterföljande gemytlig samvaro. Vid Domkyrkans utbyggnad kunde föreningen 1981 bekosta ett eget klubbrum under utrymmet mellan det gamla Biskopshuset och biskopsämbetets nya lokaler i f.d. Hellgrenska huset.

S:t Erik (3)

S:t Josefsföreningen är Sveriges äldsta katolska förening. Näst äldst är Elisabetföreningen som grundades 1887 som en katolsk karitativ förening för damer i Stockholm. 1933 delades föreningen. Idag finns en verksam förening i S:ta Eugeniaförsamlingen och en i Domkyrkoförsamlingen. Här träffas Elisabetföreningens medlemmar varje måndag eftermiddag för samvaro och handarbete för den traditionella adventsförsäljningen.

Församlingens andre kyrkoherde var Sven Nordmark. Han var född i Stockholm och utbildade sig och prästvigdes i Innsbruck. 1913 kom han som kaplan till S:t Eriks församling och 1920 utnämndes han till församlingens kyrkoherde. Nordmark lät 1924/26 förbättra prästhuset och skolhemmets lokaler. Rumsindelningen ändrades. Nya fönster togs upp och centralvärme installerades.

Näste kyrkoherde 1932 var skåningen Berndt David Assarsson. Efter bara sju år i Stockholm blev, enligt biskop Müller, David Assarssons hemlängtan till Skåne så stark att han av biskopen 1939 utnämndes till kyrkoherde i S:t Clemens församling i Helsingborg. Assarsson startade tidskrifterna Credo, nu Signum och Hemmet och Helgedomen, nu Katolskt magasin. Han var verksam som författare. Till vår katolska psalmtradition hör många psalmer av honom.

Nederländaren Josef Theeuwes utsågs till kyrkoherde efter David Assarsson.

1950 fick han uppdraget att ta hand om Vår Frälsares församling i Malmö. Till sin hjälp som kaplan där fick han den nyanlände prästen Johannes F. Koch.

Till S:t Eriks församling kom då en annan nederländare som kyrkoherde, Bartholomeus van Mierlo. Under hans tid som kyrkoherde blev Sverige 1953 katolskt stift med stiftsbiskop. S:t Eriks kyrka valdes till domkyrka. Hittills är hela Sverige ett enda katolskt stift.

Kyrkoherde van Mierlo avled redan 1958 och församlingen stod åter utan kyrkoherde.

Petrus Verburgh kom via Finland till Sverige och verkade några år som kyrkoherde i S:t Eriks församling. Benediktinabboten Oswald Eaves OSB lovade att ta hand om församlingen under en övergångstid. Han tillhörde samma kongregation som biskop Nelson, som avgått och dragit sig tillbaka till sitt kloster i USA.

Till ny biskop utsågs amerikanen John Ev. Taylor OMI. Han biskopsvigdes 1962 i stor mycket högtidlig mässa i Blå Hallen i Stockholms stadshus.

Det var mycket trångt i f.d. Pauliska malmgården. Den katolska ledningen i Sverige hade sitt kansli, representation och bostad i huvudbyggnaden. Även församlingens expedition, kyrkoherden och kaplaner och S:t Eriks katolska skola måste dela på utrymmet. 1959 skaffade biskop Ansgar Nelson en lägenhet på Valhallavägen 132 på Östermalm och biskopsämbetet och biskopen flyttade dit. Efter biskop Nelsons avgång 1962 övertog den nye biskopen John E. Taylor lokalerna på Östermalm. Hans efterträdare biskop Hubertus Brandenburg köpte 1982 det s.k. Hellgrenska huset på Götgatan 68 för stiftet. Här har stiftsförvaltningen sitt säte och här finns bostäder för biskopen och generalvikarien.

Huset är ritat av Johan Fredrik Åbom på 1860-talet som bostad för direktören och kontorsfastighet till Hellgrenska Tobaksfabriken. I sidoflygelns källare har biskopen ett privatkapell. Det är bara ett stenkast mellan Pauliska malmgården och Hellgrenska huset. Biskopen bor nu åter på Södermalm och nära sin domkyrka.

Den 15 november 1962 kom Johannes F. Koch som domprost. 1956–1962 var han kyrkoherde i Vår Frälsares församling i Malmö. Under hans ledning byggdes där en ny kyrka som invigdes 1960. Redan två år senare utnämndes Johannes F. Koch till domprost. Åter möttes han av en kyrka som var ”fallfärdig”; ett hus som rymde en prästgård som saknade det mesta av standard och en skola med livliga barn som undervisades i flera rum. Församlingslokaler saknades nästan helt. Domprost Koch kände sig genast tvungen göra något åt situationen. Han såg till att skolan fick egen byggnad i Enskede 1967 och församlingsexpeditionen kunde flytta till skolans f.d. matsal. Prästernas bostäder

rustades upp. Terrassen som låg bakom huset togs bort 1978 och förvandlades till ungdomslokal och flera grupprum i huvudsak för kristendomsundervisning. Den stora Domkyrkosalen iordningsställdes. Genom renovering och tillbyggnad av kyrkan kunde Sveriges katoliker få en värdig stor katedral. Genom sin praktiska kunskap och erfarenheterna från Malmö lyckades han ordna allt detta. Genom sitt konstnärliga sinne och djupa känsla för katolska traditioner och intresse för historia lyckades Msgr. Koch bygga en kyrka som är modern och ändå tar tillvara det genuint katolska. Församlingslivet fördjupades under hans 33 år som domprost.

Flera byggnadsdetaljer från familjen Paulis tid finns bevarade. Den vackra portalen mot Götgatan är från denna tid. Trappvalven med sina träbalustrader har heller inte förändrats särskilt mycket. Kakelugnar, även mariebergskakelugnar, finns bevarade i flera salar och rum. I det ena paradrummet, nuvarande DKR-rummet, domkyrkorådsrummet, fanns så sent som på 1940-talet kvar de oljemålade nederländska 1700-talstapeterna med motiv med de fyra årstiderna. När biskop Müller skulle ha större middagar måste rummet användas till matsal och skolbänkarna flyttas ut. Tapeterna som var skadade är nu nedtagna och magasinerade. Det andra paradrummets, DKFR-rummets, domkyrkoförsamlingsrådsrummets, handmålade tapeter övermålades när rummet användes som skolsal. Dessa tapeter är idag deponerade hos Stadsmuseet. Av de tre vackra dörröverstyckena i DKFR-rummet har bara ett kunnat restaureras. Huvudbyggnaden och flyglarna är sedan 1981 K-märkta.

Skolsal i Pauliska malmgården. *Foto: Stockholms stadsmuseum*

Kyrkan

S:t Eriks katolska kyrka som invigdes 1892 upphöjdes 1953 till domkyrka för Stockholms katolska stift. På 1970-talet hade kyrkan, huvudkyrkan för katolikerna i Sverige, blivit alldeles för liten för det allt mer ökande antalet katoliker. Den gamla kyrkan klassades 1967 som ”byggnad av stort konst- och kulturhistoriskt värde” av Stadsantikvarien. Att riva kyrkan var inte möjligt och heller inte önskvärt. Det beslutades därför att göra en tillbyggnad. Den gamla absidväggen öppnades och kyrkan byggdes ut åt söder. Idag rymmer den utvidgade kyrkan drygt 600 personer, de stora läktarutrymmena ej inräknade. Kyrkan har nu en total längd från porten till korväggen på 60 m.

Grundstenen till den äldsta delen av kyrkan lades den 30 mars 1891. En fördjupning i stenen innesluter ett tennskrin med ritningen på kyrkan, aktuella dagstidningar, mynt m.m. Stenen placerades i golvet i koret. Tennskrinet återfanns vid tillbyggnadsarbetet 1980. Innehållet dokumenterades och försågs med ett tillägg som beskrev det aktuella skeendet. Skrinet sattes sedan tillbaka. Liknande skrin med aktuella dokument från konsekrationsdagen den 25 mars 1983 av den utvidgade kyrkan, murades in i tillbyggnadens södra yttervägg. Platsen är utmärkt med en minnesplatta av granit. Att mura in skrin med aktuella handlingar vid byggande av kyrkor är en mycket utbredd sed.

Den 9 oktober 1892 invigdes kyrkan av den apostoliske vikarien för Sverige Albert Bitter på vilkens initiativ kyrkan hade kunnat byggas. Många positiva ord skrevs i de svenska dagstidningarna om kyrkans exteriör och interiör.

Arkitekt för kyrkan var Axel Gillberg (1861–1915). Gillberg studerade 1878–84 vid Tekniska Högskolan i Stockholm. Förutom S:t Eriks kyrka är få verk kända av honom, men musikpaviljongen för Blanchs Café ritades 1897 av honom. Blanchs Café som låg i Kungsträdgården var på sin tid en mycket omtyckt samlingsplats. Gillberg gjorde vidare ritningen för ombyggnaden 1899 av fastigheten Västerlånggatan 78 (Enerotska huset).

Kyrkan är bygd i romansk 1800-talsstil med basilikan som grundform. Den har en längd på 70 fot (≈ 21 m), bredd 40 fot (≈ 12 m) och höjd 41 fot (≈ 12,3 m).

Byggnadskroppen är i tegel och betong. Högt uppe på norra fasaden fanns ett fasadur. Urverket är nu nedtaget men platsen för urtavlan syns fortfarande. Klockan för klockslagen sitter ännu på domkyrkans tak. Bakom kyrkans norra fasad finns ett klockrum med fyra kyrkklockor. Den största klockan ”Gloriaklockan” är 1 m i diameter och har texten ”Gloria in excelsis Deo” (Ära vare Gud i höjden) och namnet Louise de Koudriaffsky och namn på andra då levande medlemmar av familjen. Den minsta av de fyra klockorna, ”Requiemklockan” har texten ”Requiem aeternam dona eis Domine” (Herre giv dem den eviga vilan) och namnen på donatorernas avlidna familjemedlemmar. Bägge klockorna är från slutet av 1800-talet och gjutna i Stockholm. De är skänkta av Marie Klinckowström och hennes syster Louise de Koudriaffsky.

Vid tillbyggnaden 1983 utökades kyrkklockornas antal med två klockor. Den näst största klockan är ”S:t Petrus och S:t Paulus-klockan”. Klockan har texten ”S:t Petrus et S:t Paulus”. S:t Petrus och S:t Paulus är tillsammans med S:t Erik domkyrkans skyddspatroner. På klockan finns även påven Johannes Paulus II:s vapensköld. Klockan är gjuten av klockgjutare Johannes Mark i Brockscheid i Tyskland och skänkt av Paul Keber med maka i Koblenz–Ehrenbreitstein.

Den andra nya klockan i klocktornet är även den gjuten av Johannes Mark. Klockan är en gåva av Schönstatt–Diasporahilfswerk i Vallendar vid Koblenz genom dettas föreståndarinna syster M. Bruneldis Wullen. På klockan finns en bild av Vår Fru av Schönstatt och inskriptionen: ”Maria, ter admirabilis Mater et Regina de Schönstatt” (Maria trefalt underbara Moder och Drottning av Schönstatt).

Angelus-ringningen klockan tolv varje dag avslutas med att de fyra klockorna ger inledningstonerna till hymnen ”Salve Regina”.

Även den lilla s.k. primklockan (36) vid sakristian är gjuten av Johannes Mark som även skänkt den.

Yttertaket som tidigare var belagt med skiffer har idag svart plåt. Från början ledde en dubbeltrappa från gatan upp till kyrkporten eftersom Folkungagatan tidigare låg lägre än ingången till kyrkan. Trappan fanns kvar under gatunivån till 1980 då den togs bort för att ge plats för fjärrvärme– och vattencentralerna.

Vid kyrkans utvidgning revs 1979 den gamla absidväggen och det nya altaret placerades i koret i tillbyggnaden. Den gamla absiden hade tre blyinfattade fönster. Dessa har flyttats till den nya delens södra vägg (31:2–4). Domkyrkans nya del kan vid behov avskiljas från det gamla kyrkorummet med en skjutvägg bakom det gamla koret. Väggen är vanligtvis frånddragen. På denna finns en stor målning med ”Kristus på korset”. Vid restaureringen kunde man urskilja en signatur på korsfoten som tyder på att tavlan är målad av flamländaren

Anthonis van Dyck (1599–1641). De två sidokapellen i gamla koret är idag ombyggda (17). För övrigt har inga större förändringar skett i byggnadens äldre del.

Firma v.d. Vorst har tillverkat de åtta rundbågade fönsterna med stiliserat växtmotiv. I norra väggen finns ett stort rosettfönster med en Kristusbild i mittfältet.

Väggarna är dekorerade med kalkfärg direkt på putsen. Koret markeras av blått himlavalv med gyllene stjärnor. På de nedre delarna av väggarna finns målade draperingar. Ornamenten är av gips och bemålade.

Stuckaturarbetena är utförda av bildhuggare Axel Notini. Axel Notinis far invandrade från Italien på 1820-talet. Axel Notini (1842–1919) var på sin tid den mest berömde stuckatören i Sverige och flera praktfulla stuckaturarbeten finns bevarade av honom. Hans hem vid David Bagares gata i Stockholm, ”Stuckatörens hus”, är idag museum.

Innertaket är av trä. Originaltaket var i så dåligt skick vid renoveringen 1987 att det var nödvändigt att göra en kopia på träpannåer. Originaltaket finns kvar över i orenoverat skick.

Fönster södra väggen. (31) *Foto: F. Schneider*

Den stora ljuskronan i järnsmide som hänger i taket och lampetterna mellan fönsterna är från slutet av 1800-talet.

S:t Eriks kyrkas kondition hade med åren blivit mycket dålig. Sättningsskadan över vattenkällan från malmgårdens källare har tidigare beskrivits. 1964 gjordes ett försök att hejda sättningen genom att en pelare byggdes i källaren för att stötta kyrkan. För att få ytterligare stabilitet injicerades i fundamentet 226 säckar cement 1974. När utvidgningen av kyrkan var färdig 1983 gav domprost Koch restauratorn Constantin Mara i uppdrag att göra en grundlig rengöring av kyrkans äldsta del. Väggarna var belagda med sot och smuts och de ljusa målningarna framträdde knappast alls. Målningarna rengjordes med den metod som utarbetats för rengöring av gammal målning och som bygger på att med franskbröd avlägsna smuts och sot. När påven Johannes Paulus II kom till Sverige 1989 på sitt pastorala besök, möttes han av en katedral som var rengjord och för svenska katolska förhållanden stor kyrka.

Den nya delen av kyrkan har 350 sittplatser och är ritad av arkitekt Hans Westman (1905–1991). Westman var verksam i Lund under 45 år och är den flitigast anlitade arkitekten i Lunds historia. 1996 hölls en minnesutställning över honom i Skissernas museum i Lund. Samma år framlade vid Lunds universitet arkitekt Tomas Tägil sin doktorsavhandling om Hans Westman. Westman utförde ca 120 byggnadsuppdrag i staden: badhus, idrottshall, ”egna hem”, men kanske framförallt ett antal studentbostadshus s.k. stjärnhus. Westmans privata villa blev byggnadsminnesförklarad 1994. Förutom dessa profana byggnader har Hans Westman ritat Rögle dominikankloster utanför Lund och Glumslövs karmelitkloster vid Helsingborg. Vår Frälsares nya katolska kyrka i Malmö, som uppfördes 1958–1960 är även ritad av honom. När planerna på en utvidgning av Domkyrkan blev aktuell fick Westman uppgiften att göra ritningen tillsammans med sin dotter Ylva Westman–le Normand som gått i faderns fotspår. Hans Westman hade redan gjort sig känd som en arkitekt som var väl förtrogen med de fordringar som finns på ett katolskt sakralt rum.

Kyrkorummet är fyrkantigt med pelargångar på östra och västra sidorna. Varannan pelare bär över ”apostlakorset” en apostlabild (16:2–11) i bronsrelief, och varannan en ljushållare. Läktare finns på östra och västra sidorna. På den förra finns blyinfattade fönster (32). Ytterligare blyinfattade fönster kommer här att sättas in. På den västra läktaren, körläktaren, står orgeln (34). Chorus Cathedralis Holmiae, Domkyrkans kör, har här sin plats.

Hela interiören i kyrkan är utformad av Hans Westman. Taket består av s.k. Deci-Bellor, trattformade ljudskärmar av mässing. Kyrkans främste skyddspatron är Sveriges helgonkonung Erik (se även 3) och därför återkommer kronmotivet på många ställen i kyrkorummet. Korväggen är utformad som en tre-

uddig krona. Dörrarna är dekorerade med kronor. Även i takarmaturen finns kronmotivet. Väggarmaturen i mässing är ritad av Peter Celsing.

I samband med tillbyggnaden uppfördes en 27 m hög dubbelspira av betong. Spiran är krönt av en kungakrona av koppar med ett nedåtriktat tvåhandssvärd (jfr Stockholms Katolska stifts vapen). Ett sådant svärd bars vid högtidliga tillfällen som korstecken framför kungen på S:t Eriks tid. Spiran ses bäst från gatan till höger om kyrkans huvudingång och till vänster om det lilla Cecilia-huset som uppfördes i samband med utvidgningen av kyrkan. Detta hus är idag uthyrt.

Den utvidgade kyrkan invigdes den 25 mars 1983, Marie Bebådelsedag, av påvens representant kardinal Josef Höffner från Köln. Han assisterades av stiftets biskop Hubertus Brandenburg, den apostoliske pronuntien för Skandinavien, 14 ärkebiskopar och biskopar; sammanlagt ett 70-tal präster.

Domkyrkans invigning firas varje år den 18 januari. Anledningen till att denna dag och inte den 25 mars valts är att den 25 mars alltid infaller under fastan. Det är olämpligt att fira invigningen denna dag. Den 18 januari är även första dagen i böneveckan för de kristnas enhet.

Domkyrkoförsamlingen är en levande församling som älskar sin kyrka och som vill allt mer förskö-na den till Guds större ära. Kyrkans huvudskyddshelgon har fått en ännu mer framträdande plats genom att S:t Eriks kapell har inrättats i det gamla korets östra kapell (17B). Stockholms Katolska stift gav vid sitt 50-årsjubileum 2003, som minnesgåva till Domkyrkan ett Guds barmhärtighets och S:t Eriks kapell. Den 6 november 1936 lät kyrkoherde Berndt David Assarsson inviga ett som han kallade S:t Eriks altare under tavlan med S:t Erik (3). ”Altaret” fanns mellan dörrarna i norra väggen. Idag finns ovanför marmorskivan här statyn av S:t Josef som tidigare var placerad i det högra sidoaltaret. I Domkyrkans interiör framgår också att Herrens heliga moder Maria är mycket älskad och vördad. Till pietà-gruppen (43) under västra läktaren, Guadalupe-kapellet (40) och inte minst Vår Fru av Stockholms nådakapell (17A) söker sig många bedjande människor.

Spiran. Foto: Johannes F. Koch.

Dopkapellet. *Foto: Asay T. Silfverling*

Kryptan

Under åren 1964–1967 inrättades i valven under kyrkan tre kapell: Biskoparnas gravkapell, Dopkapellet och Fatimakapellet. Kapellen nås utifrån genom en dörr i kyrkans östra vägg. Kapellen är vanligtvis stängda.

Längst till höger nedanför trappan finns biskoparnas gravkapell. Kapellet iordningställdes med medel från kardinal Julius Döpfner, ärkebiskop av München-Freising. Här vilar biskoparna Müller och Taylor. På biskop Müllers sarkofag, som är i mellansvensk grå-vit-grön marmor, finns hans vapensköld och devis ”Caritas numquam excidit” (Kärleken upphör aldrig) och texten: ”Johannes Ev. Ericus Müller 1923 Vic. Ap. in Svecia, 1953 Prim. Ep. Holmiensis, 1958 Archiep. Tit. Pompeiopolis, natus 14.11.1877 Gründholm Bavaria, denatus 5.4.1965 Indersdorf, Bavaria, translatus 15.8.1967” (Johannes Ev. Erik Müller 1923 apostolisk vikarie för Sverige, 1953 förste biskop av Stockholm, 1958 titulärärkebiskop av Pompeiopolis, född 14.11.1877 i Gründholm, Bayern, död 5.4.1965 i Indersdorf, Bayern, överförd 15.8.1967).

St. Ansgar-Werk i München har bekostat translationen av biskopens kropp och utsmyckningen på graven.

Biskop John Taylors sarkofag är av blå marmor från Portugal. Gravhällen bär texten: ”Johannes Ev. Edvardus Taylor OMI – Episcopus Holmiensis – 2.7.1962 3.6.1976 – natus 15.11.1914 East St. Louis USA – denatus 9.9.1976 Holmiae” (John Ev. Edvard Taylor OMI – Biskop av Stockholm – 2.7.1962 3.6 1976 – född 15.11.1914 i East St. Louis USA – död 9.9.1976 i Stockholm). Under vapenskölden finns hans valspråk “Evangelizare misit me” (Han har sänt mig att förkunna).

Längst till höger finns ett krucifix från 1700-talet. Det är en gåva från biskop Müllers dopkyrka i Gründholm. På väggen till vänster finns en minnestavla i marmor över församlingens förste kyrkoherde Rudolf Kiesler. ”Pastor Rudolf Kiesler – * 6/9 1850 i Schwerin – † 20/11 1918 i Stockholm – R.I.P”. Rudolf Kiesler hade tidigare sin grav i kryptan under gravkapellet på katolska kyrko-

gården i Solna. Vid ombyggnaden av kapellet bereddes ny gravplats för honom bland prästgravarna på kyrkogården. Plattan vid den ursprungliga graven togs tillvara av domprost Koch och sattes upp här.

I östra väggen mittemot sarkofagerna finns ett blyinfattat fönster. Fönstret dokumenterar biskopsdömets historia. Längst upp till vänster finns det apostoliska vikariatets vapensköld och bredvid det Stockholms Katolska stifts vapensköld. I mitten syns påven Pius XII:s vapensköld. Pius XII var påve när Stockholms Katolska stift upprättades. Han förrättade även Johannes Müllers biskopsvigning, vars vapensköld ses nere till vänster. Biskop Taylors vapensköld finns i nedre högra hörnet.

Det mittersta av de tre kapellen är Dopkapellet. Dopfunten inköptes efter en insamling 1893 i församlingen. Dopfunten var tidigare placerad i kyrkan. Altaret är av trä och var tidigare altare i huskapellet hos birgittinoblaten generalkonsulinnan Vanja Söderberg. Krucifixet och mässingsljusstakarna på altaret är från monsignore teol. dr. Helmut Holzapfel i Würzburg. Dessa föremål liksom några vackra mässhakar och hans bibliotek testamenterade han till församlingen. Biblioteket finns numera i prästseminariet i Stäket. Ovanför altaret sitter ”Heliga Andes-fönster” av Constantin Mara. Ett fönster med liknande motiv fanns hos Helmut Holzapfel. Till vänster och höger om altaret finns två stora statyer i keramik av S:t Petrus och S:t Paulus. De fanns tidigare i koret i S:t Josefskyrkan i Göteborg. Kyrkan utrymdes när Kristus Konungens kyrka stod färdig 1938. De allra flesta barndop äger rum i detta kapell.

Vår Fru Fatima. Foto: Asay T. Silfverling

Till vänster ligger Fatimakapellet som har fått sitt namn efter Vår Fru av Fatima-statyn som står i kapellet. Statyn är av cederträ och skänkt av Blå Armén i Bern genom en församlingsbo 1967. Statyn var först placerad i kyrkan. Den kröntes och invigdes högtidligen i maj 1972. Denna gudsmodersbild är en replik av den nådabild som står i Fatima i Portugal. Mellan den 13 maj och den 13 oktober 1917 visade sig jungfru Maria sex gånger i Fatima i Portugal för tre herdebarn, Francisco, Jacinta och Lucia. Francisco och Jacinta saligförklarades 2002. Lucia lever ännu och är karmelitnunna. Vår Fru sade att

krig, hungersnöd och förföljelser hotar världen. Vår Fru uppmanade barnen att framföra till världen att man måste göra bot och be mycket, speciellt Rosenkransbönen. Bakom altaret till höger finns ett krucifix av konstnären Hönschenmeier i Osnabrück. Samme konstnär har även gjort bronsreliefen ovanför huvudcelebrantens plats (27) i kyrkan och evangelistsymbolerna i Domkyrkosalen. Tabernaklet i kapellet är ritat av domprost Koch och bekostat av Schönstatt– Diasporahilfswerk. Ovanför tabernaklet finns ett blyinfattat fönster efter en förlaga av Solveig Pettersson, numera syster Mikaela i dominikanklostret i Rögle. Fönstret framställer undret med den dansande solen vid barnens sista vision den 13 oktober 1917 i Fatima, till vilket över tiotusen människor blev vittne.

Kapellet används för tillbedjan och för mässor med få deltagare. I den östra väggen finns ett blyinfattat fönster. Överst i fönstret är infattat påven Johannes Paulus II:s vapen, därunder biskop Hubertus Brandenburgs vapen och bredvid en bild av S:t Erik och texten: Ecclesia Cathedralis Holmiensis (Stockholms domkyrka). På understa raden finns en exteriörbild av domkyrkan och texten: ”Domkyrkans nydaning 1983” samt domprost Johannes F. Kochs vapen.

Längst in i kryptan ligger Schönstatt-kapellet. Kapellet har fått sitt namn efter altartavlan med nådabilden av Vår Fru av Schönstatt. Altaret avgränsas av korskranket och kommunionbänken som tidigare fanns framför högaltaret i den gamla kyrkan. Kapellet iordningställdes 1985. Bilden kröntes 1995 av biskop Hubertus Brandenburg. Schönstattrörelsen är en lekmannarörelse, men som även har avdelningar för präster och ordenssystrar. Rörelsen grundades av pallotinpatern Josef Kentenich 1914 i Schönstatt vid Vallendar nära Koblenz i Tyskland. Dess medlemmar vill särskilt stå under Jungfru Marias beskydd. En grupp damer har träffats här i kapellet för månadsandakter i pater Kentenich’s anda. Schönstatt–Diasporahilfswerk har gjort många hjälpinsatser för domkyrkan. Förutom tabernaklet i Fatimakapellet har det skänkt bl.a. tabernaklet i domkyrkans kor.

Bredvid Schönstatt-kapellet finns S:t Eriks meditationsrum i ett valv som tidigare var kyrkans likrum. Ett sådant måste tidigare finnas i varje församlingskyrka. Ingången till rummet fanns vid kyrkans västra absid. Platsen är idag markerad med ett betongkors på marken invid kyrkväggen. I meditationsrummet står en S:t Erikstaty på trappen som ledde hit in. Statyn fanns tidigare i den gamla S:ta Eugeniakyrkans sakristia. Statyn skänktes av S:ta Eugenia församlingen till domkyrkoförsamlingen

Församlingslokaler och diverse föremål

Några år före invigningen av den utvidgade kyrkan kunde de nya församlingslokalerna tas i bruk. Den största lokalen är Domkyrkosalen under kyrkans nya del. Här serveras kyrkkaffe i anslutning till söndagsmässorna och här kan man ibland lyssna till föredrag. Vid många tillfällen har salen använts av t.ex. biskopen för mottagningar. Bredvid Domkyrkosalen ligger det s.k. Tornrummet med porträtt på biskoparna och ett självporträtt av påvl. prelaten Johannes F. Koch. Domkyrkosalen har gemensam entréhall med Josefsalen som används för föredrag och olika möten. I rummet finns en S:t Josefstaty i trä från slutet av 1800-talet, som skänkts av St. Ansgars-Werk i Bayern. Pauligården närmare Folkungagatan i Domkyrkogränd används av ungdomar i Café Joy. Flera lokaler används för barns och ungdomars katekesundervisning på söndagar, däribland Birgitta I som har en Mariabild som skänkts av italienska barn. Elisabetföreningen och Josefsföreningen har egna lokaler. I församlingen finns även en Caritasgrupp som träffas på tisdag eftermiddag för bl.a. trevlig samvaro.

Den 8 juni 1989 besökte Johannes Paulus II Domkyrkan och Pauliska malmgården. På huvudbyggnadens norra vägg vid Norra terrassen sitter en minnestavla i brons av skulptrisen Kajsa Mattas. Formen påminner om de rundbågade fönstren till vänster som tidigare var det gamla S:t Erikskapellets fönster. Halvsfären symboliserar även den uppgående solen men också Globen. I Globen firade Påven huvudmässan vid sitt 3-dagars besök i Sverige. ”Solstrålarna” bildar texten: Johannes Paulus II 1989. Konstverket invigdes 1991 av biskop Hubertus Brandenburg.

Andra föremål som mässdeltagarna kan komma i kontakt med är den praktfulla kormattan som används vid biskops- och prästvigningar. Mattan är 6 x 3,5 m stor och har broderade blombuketter och girlanger i korsstygn. Mattan är sydd av drottning Josefinas hovdamer. Drottningen fick mattan 1873 av dem.

Mattan liksom baldakinen, som används över monstransen med det Allra Heligaste Sakramentet vid Corpus Christi processioner, är restaurerade av Elisabetföreningen på 1980-talet. Corpus Christi procession, Kristi Lekamens

procession, hör till liturgin vid ”Kristi Kropps och Blods högtid”. Högtiden firas torsdagen efter Heliga Trefaldighets söndag, hos oss i Sverige på följande söndag. Vid denna procession bärs Corpus Christi, Kristus i brödets gestalt (se även 23) i monstrans under sång och bön ut i världen. En monstrans har ofta formen av en rund skiva på fot med plats i mitten för Allra Heligaste Sakramentet. Sedvänjan med Kristi Lekamensprocessioner har anor sedan 1200-talet och är mycket spridd över hela den katolska världen. På grund av de religiösa restriktionerna som tidigare fanns i Sverige, gjordes processionerna först på församlingens tomt. Men redan på 1930-talet uppmärksammades de positivt i svenska dagstidningar. Processionen i sin nuvarande utformning har gjorts sedan 1969. Senare har lekmannagruppen vid domkyrkan, Societas Corporis Christi, övertagit den praktiska utformningen av de årligen återkommande processionerna: Kristi Lekamensprocession och palmsöndagens procession.

Vid processioner används även flera gamla standar och fanor, däribland församlingens standar med broderad bild av S:t Erik på röd botten och skolans gamla standar med broderad bild av Jesusbarnet. Sedan påvens besök 1989 har Domkyrkan även en kyrkofana. Denna är gul med vitt kors och bärs i liturgiska sammanhang t.ex. processioner. Ett antal hållare finns på pilastrarna och läktarpelarna i Domkyrkan för att fästa kyrkofanor. På kontinenten är det brukligt att kyrkans fana liknar den regionala fanan men i omvänd färgordning. På flaggdagar hissas svenska flaggan och Domkyrkans flagga, vid speciella högtider Vatikanens flagga, på flaggstängerna bredvid kyrkan på Norra terrassen.

I processionerna och vid många högtider deltar Chorus Cathedralis Holmiae, Domkyrkans kör. Kören bildades 1987 och är en blandad kör med ett 40-tal medlemmar. Framförallt sjunger kören latinska hymner och klassiska mässor som får ingå som en naturlig del av liturgin vid högtider. Kören har gett flera gästkonserter utomlands, bl.a. i Rom.

Vid högtidliga intåg i kyrkan används ett av församlingens två processionskors. Det äldsta, ett silverkrucifix, har varit i bruk sedan 1892. Det andra är mycket praktfullt och skänktes 1993 av en stiftelse i domkyrkoförsamlingen. Det är tillverkat av konstnärerna Michael och Fides Amberg i Würzburg (jfr 18). Korset är 77 cm högt och av förgyllt silver med många ädelstenar och pärlor. 10 bergkristallskivor täcker reliker. På framsidan finns i mitten en korsrelik och runtom reliker av S:t Franciskus av Assisi (grundare av franciskanorden), S:ta Klara av Assisi (grundare av franciskanordens kvinnliga motsvarighet), S:t Liborius Wagner (konvertit, präst och martyr under Trettioåriga kriget), och S:ta Maria Goretti (jungfru och martyr). På baksidan finns i mitten en relik från skrinet i Aachen av Marias slöja, runtom sitter reliker av S:t Ignatius av Loyola (jesuitordens grundare), S:t Ansgar (Nordens apostel), S:ta Teresa av Avila (jungfru och kyrkolärare) och S:t Alfonso Maria de’ Liguori (biskop och kyrkolärare).

Avslutning

Katolikernas antal har stigit mycket kraftigt under de senaste hundra åren. Vid sekelskiftet 1900 fanns det omkring 2.500 katoliker i Sverige. När Sverige blev ett självständigt katolskt stift 1953 och S:t Eriks kyrka upphöjdes till domkyrka var katolikernas antal 19.000. Idag finns det ca 140.000 katoliker i Sverige. Det är främst invandringen som gjort att antalet katoliker ökat så kraftigt under de senaste hundra åren. Oberoende av var i världen man är katolskt döpt är man katolik även om man flyttar till Sverige. Katolska kyrkan är ju universell. Omkring 100 personer konverterar varje år från andra kristna samfund. Idag finns det 41 församlingar i Sverige, från S:t Nikolai församling i Ystad i söder till S:t Josef Arbetarens församling i Luleå i norr. I Stockholms innerstad finns förutom Domkyrkan ytterligare två katolska kyrkor, S:ta Eugenia kyrka vid Kungsträdgården och Marie Bebådelse kyrka på Linnégatan. Fler katolska församlingar ligger i Stockholms omedelbara närhet. I Täby ligger Vår Frus katolska församling, i Nacka S:t Konrads församling och i Haninge Den Heliga Familjens församling. Katolska församlingar finns även i Södertälje och Uppsala.

Domkyrkoförsamlingen är en av de största katolska församlingarna i Sverige med över 8.000 medlemmar. Mässan läses 2 gånger på vardagar och minst 7 gånger på söndagar. På söndagar firas mässan inte bara på svenska utan även på flera andra språk (se anslagstavlan i vapenhuset). På söndagar är kyrkan mycket välbesökt. Ca 600 personer kan idag samtidigt delta i den heliga mässan i katedralen. Mässorna i Domkyrkan har varit kända för sin högtidliga och värdiga utformning både på vanliga ”gröna” söndagar under året och på högtidsdagar med liturgi på latin, gregoriansk musik, kör, solister och instrumentalister. Här samlar stiftets biskop sitt prästerskap kring sig på framförallt skärtorsdagen. Här har många prästvigningar och två biskopsvigningar ägt rum. Här har den Helige fadern påven Johannes Paulus II tagit emot det katolska Sverige. Här har kardinaler och gästande biskopar firat den heliga mässan på latin. Här samlas ett tjugotal människor två gånger på vardagar för en enkel mässa. Kyrkan är öppen hela dagen så att man kan komma in för enskild andakt. Det är sällan som det inte finns åtminstone en person i kyrkan. Under

jubileumsåret 2003 vallfärdade de flesta katolska församlingarna och katolska grupper i Sverige till Domkyrkan.

Domkyrkoförsamlingen är en i högsta grad levande församling och vi har vackra föremål för att göra vår kyrka till en värdig boning för Vår Herre och ett andaktsställe för alla människor.

Interiör från kyrkan. *Foto: F. Schneider*

Källor och litteratur

Bolin, Gunnar: *"Kvartersindelning och tomtnumrering i gamla Stockholm"*. Sankt Eriks årsbok 1922.
Catomeris, Christian: *Gipskattor och positiv. Italienare i Stockholm 1896–1910.* Stockholm 1988.
Domkyrkan årg. 1–12. 1983–1994.
Engelbert, Kurt: *Geschichte der Kongregation der Grauen Schwester von der Heiligen Elisabeth.* 1935–1966. Band 3. Hildesheim 1969.
Engelhart, Adalbert: *Helgonkalendern.* Vejbystrand 1995.
Ericson, Lars: *Stockholms historia under 700 år.* Stockholm 2001.
Forsstrand, Carl: *Köpmanshus i gamla Stockholm.* Stockholm 1917.
Gustavsson, Karin: "Gisela Trapp. *Glimtar ur en konsulinnas liv*". Kring Kärnan 26. Helsingborg 1997.
Gärde, Johan: *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund.* Uppsala 1999.
Hellström, Gunnar:*"Skeppsbron och skeppsbroadeln".* Sankt Eriks årsbok 1955.
Herczfeld, Charlotta: *Det lilla kapellet som blev en katedral. Katolska Domkyrkan St Erik i Stockholm. En beskrivning.* Proseminarieuppsats. Konstvet. Inst. Stockholm 1994.
Hornung, Peter: *Strövtåg i det katolska Stockholm*. Uppsala 2000.
Högberg, H.: *"Konsulinnan Gisela Trapp".* Hemmet och Helgedomen 11(1958).
Julin, Anna Stina: *"Färgaregården vid Barnängen".* Sankt Eriks årsbok 1922.
Katolsk Observatör. 1968-1975.
Katolska Kyrkan i Sverige. Göteborg 1953.
Lindberg, Birgit: *Malmgårdarna i Stockholm.* Stockholm 2002.
Lindqvist, Barbro: *År för år. Katolska kyrkans väg i Sverige 1688-1988.* Stockholm 1989.
Lunds universitet meddelar nr 11 (1996) och 12 (1996).
Meyerson. Åke: *"Befolkningen på Södermalm år 1676"*: Sankt Eriks årsbok 1943.
Metzler, Johannes: *Die apostolischen Vikariate des Nordens.* Paderborn 1919.
Sankt Eriks kyrka 1892-1942. Stockholm 1942.
Stockholms gatunamn. Stockholm 1992.
Svenskt biografiskt lexikon. Stockholm 1917– .
Söders historia 2. Stockholm 1990.
Söders historia 3. Stockholm 1991.
Wanders, Gun: *Elisabethföreningen i S:ta Eugenia församling 100 år. Glimtar från en hundraårig förenings historia.* Stockholm 1987.
Wehner, Richard: *St.a Eugenia kyrka. Bidrag till Stockholms katolska församlings historia under hundra år.* Uppsala 1937.

Apostoliska vikarier/biskopar 1874 –

	Bostad i "Biskopshuset"	Ämbete
Johann Georg Huber	1860–1886	Apostolisk vikarie 1874–1886
Albert Bitter	1886–1923	Apostolisk vikarie 1886–1923
	Biskopsvigd 1893	
Johannes Ev. Erik Müller	1923–1957	Apostolisk vikarie 1923–1953
	Biskopsvigd 1923	Biskop 1953–1957
Ansgar Nelson OSB	1957–1959	Biskop 1957–1962
	Biskopvigd 1947	
	Valhallavägen 132 (1959–1962)	

Biskopar ej boende i "Biskopshuset"

	Bostadsadress	Ämbete
John Taylor OMI	Valhallavägen 132	Biskop 1962–1976
Hubertus Brandenburg	Valhallavägen 132	Biskop 1978–1998
	Hellgrenska huset (1982–1998)	
Anders Arborelius OCD	Hellgrenska huset	Biskop 1998–

Församlingens kyrkoherdar/domprostar

Rudolf Kiesler	1892–1918
Sven Nordmark	1920–1932
Berndt David Assarsson	1932–1939
Josef Theeuwes	1939–1950
Bartholomeus van Mierlo	1950–1958
Petrus Verburgh	1958–1961
Oswald Eaves OSB	1961–1962
Johannes F. Koch	1962–1995
Lars Cavallin	1995–2001
Marian Jancarz	2001–

Förteckning över föremål i kyrkan

1. PORTALEN

I tympanonfältet finns en Kristusbild med korsgloria som håller fridspalmen i vänsterhanden och har den högra lyft till välsignelse. På ömse sidor är änglar, den vänstra håller ett språkband med texten: ”Gloria in excelsis Deo” (Ära vare Gud i höjden), den högra svingar rökelsekar. Under fältet finns texten ”Frid vare med eder”.

Ovanför porten sitter påven Johannes Paulus II:s vapensköld, som sattes upp i anslutning till hans besök i Sverige 1989.

2. VIGVATTENSKAR

I vapenhuset finns ett stort vigvattenskar i marmor från 1800-talets slut. Det sattes in här 1963 och ersatte ett mindre kar i mässing.

Placeringen är den traditionella strax utanför själva kyrkorummet. Katoliken doppar fingrarna i det vigda, välsignade, vattnet och gör korstecknet som en påminnelse om sitt dop och en rening före inträdet i ”Guds hus”. Vigvattenskar finns på flera ställen i kyrkans nya del i nära anslutning till ingångar.

3. S:T ERIKSTAVLA

Den helige Erik, Domkyrkans skyddspatron, är målad av konstnären konsulinnan Gisela Trapp (1873–1958).

Kung Erik valdes till Svea rikes kung 1150. Han var en from kristen och levde ett anspråkslöst liv. Han skänkte pengar till uppförandet av Uppsala domkyrka, nuvarande kyrkan i Gamla Uppsala. När kung Erik på Kristi himmelsfärdsdag den 18 maj 1160 var i mässan i Östra Aros, nuvarande Uppsala, fick han meddelande om att danska hären närmade sig. Erik vägrade att lämna kyrkan innan mässan var slut. Då han kom ut ur kyrkan hade danskarna hunnit fram och kung Erik blev dräpt. S:t Eriks reliker förvaras i ett vackert skrin i Finstakoret i Uppsala domkyrka. S:t Erik är Sveriges skyddshelgon. Stockholms stads vapen bär en bild av S:t Erik.

4. S:T JOSEFSSTATY

Mellan dörrarna finns en staty av den helige Josef, Jesu fosterfader. På höger arm håller han Jesusbarnet och i vänster hand en lilja, en renhetssymbol, som S:t Josef ofta avbildas med. På sockeln finns texten: Ora pro nobis – S. Josef – Bed för oss.

Vid kyrkans invigning var det högra sidoaltaret S:t Josefsaltare och statyn fanns där. Att statyn flyttades lär bero på att folk tyckte att det var ett Jesusbarn för mycket med en Mariastaty med Jesusbarn till vänster och en S:t Josefsstaty med Jesusbarn till höger. Idag är detta altare helgat åt Jesu heliga hjärta (10). Kyrkoherde Assarsson invigde 1936 här ett som han kallade S:t Eriksaltare nedanför S:t Erikstavlan (3) som nu hänger till vänster.

5. S:TA BIRGITTATAVLA

Till höger om S:t Josefsstatyn finns en tavla med den heliga Birgitta. Tavlan fanns tidigare i biskop Müllers privata kapell i Pauliska malmgården.

Den heliga Birgitta föddes 1303 på Finsta gård i Uppland och dog den 23 juli 1373 i Rom. Hon helgonförklarades redan den 7 oktober 1391. Hon grundade Vår allraheligaste Frälsares Orden (Ordo Sanctissimi Salvatoris/O.Ss.S.), Birgittinorden. Birgittinkloster finns på många håll i världen, även i Sverige. Birgitta avbildas ofta i Birgittinsystrarnas dräkt med den karaktäristiska kronan på doket. Hennes attribut är ofta bok och fjäderpenna. Hon fick uppenbarelser från Kristus och Jungfru Maria som hon skrev ner. Förutom Sveriges skyddshelgon är den heliga Birgitta sedan 1999 även ett av Europas skyddshelgon.

6. GAMLA ORGELN

Orgeln på norra läktaren i kyrkans gamla del är kyrkans huvudorgel. Den hade ursprungligen 13 stämmor och byggdes av orgelfirman Åkerman & Lund i Stockholm 1893. Orgeln har renoverats och byggts ut vid ett flertal tillfällen, senast 1993 då den fick spansk trumpet och ytterligare stämmor av orgelbyggmästare Johannes Künkel. Idag har den sammanlagt 25 stämmor (se även 34).

7. MINNESPLATTA ÖVER ALBERT BITTER

På plattan ses ett biskopsvapen och texten ”Till minne av – Hans Exellens Ärkebiskop – ALBERT BITTER – Apostolisk vikarie för Sverige 1886–1922 – född den 15 aug. 1848 och död 19 dec. 1926 – i Melle (Hannover) – DENNA KYRKAS GRUNDARE – DE FATTIGAS VÄLGÖRARE OCH DE BEDRÖVADES

TRÖST – Säll är den, som förbarmar sig över de betryckta – (Ordsp. 14:21)" Det var på Albert Bitters initiativ som S:t Eriks kyrka kom till stånd.

8. S:T ANTONIUSSTATY

Statyn är av trä och från 1920-talet. På sockeln står texten: "Ora pro nobis S. Antonius" (S:t Antonius bed för oss). Statyn sattes upp på denna plats 1975. Tidigare har den stått i ett jesuitkapell i Bonn, Tyskland. Till vänster på väggen finns ett myntinkast för "Antoniusoffer". På denna plats fanns tidigare Jesu-Hjärta-statyn som nu står i vänstra sidoaltaret (10).

S:t Antonius av Padua (1195–1231) föddes i Lissabon i Portugal, var franciskanmunk och är en av kyrkolärarna. Han avbildas ofta med Jesusbarnet på armen. Många vänder sig till honom för att genom hans förbön få hjälp att återfinna borttappade föremål.

9. KORSVÄGEN

Tavlorna är målade på kopparpannå och från 1890-talet.

De 14 tavlorna beskriver Jesu sista timmar i livet före uppståndelsen. 1:a stationen (tavlan) finns närmast Jesu-Hjärta-altaret och beskriver hur Jesus döms till döden av Pontius Pilatus. Till höger om denna finns 2:a stationen som beskriver hur Jesus lyfter upp korset för att börja sin vandring till Golgata. 3:e stationen – Jesus faller första gången. 4:e stationen – Jesus möter sin moder Maria. 5:e stationen – Simon från Kyrene hjälper Jesus att bära korset. 6:e stationen – Veronika räcker Jesus svetteduken. 7:e stationen – Jesus faller för andra gången. 8:e stationen – Jesus talar till de gråtande kvinnorna. 9:e stationen – Jesus faller för tredje gången. 10:e stationen – Jesus berövas sina kläder. 11:e stationen – Jesus korsfästes. 12:e stationen – Jesus dör. 13:e stationen– Jesus tas ner från korset. 14:e stationen – Jesus läggs i graven (Sista tavlan finns till vänster om Maria-altaret).

Bedjandet av Korsvägen är en omtyckt andaktsform. Många går ensamma eller i grupp från station till station och ber en bön i anslutning till händelsen som beskrivs på tavlan. Det finns speciella häften till hjälp för bönen. Under fastetiden läses Korsvägen gemensamt av församlingen en gång i veckan.

10. JESU-HJÄRTA-ALTARE

Här fanns från början ett S:t Josefsaltare med statyn som idag står mellan de norra dörrarna. På altarets front står bokstäverna "SJ" (Sanctus Josephus). Antagligen placerades Jesu hjärtas staty här under Sven Nordmarks tid som kyrkoherde (1920–1932).

All kärlek som Jesus visar människorna kan symboliseras med denna bild av

Vår Frälsare. Den uppståndne Kristus avbildas med hjärtat utanpå kroppen. Hjärtat bär törnekrona och en eldslåga. Han håller upp handen i en välsignande gest och såren efter spikarna syns i händerna. Bilden kan vara en god hjälp vid meditation över Jesu oändliga kärlek. S:ta Margareta Maria Alacoque (1647–1690) är framför allt den som gett upphov till andakten till Jesu Hjärta.

Första fredagen varje månad minns man speciellt Jesu hjärta. Påven Pius XI (1922–1939) införde en särskild Jesu hjärtas fest som nu firas tredje fredagen efter pingst.

11. MARIA-ALTARE

En staty av Jesu Moder finns i alla katolska kyrkor. Här i kyrkan är altaret smyckat med blommor; ej under fastan och advent. Vid altaret finns alltid ett ljusbord, där man kan tända ett ljus till hennes ära och som en symbol för ständig bön om Marias förbön. På altarets front står namnet ”Maria” hopskrivet och på sockeln till statyn ”AM” (Ave Maria).

Maria betyder mycket för en kristen. Hon var ju Jesu mor och står honom naturligtvis speciellt nära. Att katoliker ”tillber” Maria är en helt felaktig uppfattning. Maria är en människa att se upp till och försöka efterlikna i kärlek till Jesus, Guds Son. Hennes villighet att följa Guds vilja, ödmjukhet m.m. är exempel att ta efter och bedja om. Jesus gav själv från korset Maria till Kyrkan (Joh. 19:27). Maria är även en stor förebedjare, ett exempel på detta beskrivs i bibeln (Joh. 2:1 ff). Många är de som under dagen kommer in i kyrkan för att tända ett ljus, meditera över Maria och hennes liv med Jesus, kanske vända sig till henne om förbön i någon angelägenhet.

Maria och för övrigt alla andra helgon är personer som levt helt efter Guds vilja. Man ska se upp till dem och försöka efterlikna dem i kärlek till Gud. Om man vill, kan man be dem om förböner.

Under jultiden, från julnattens midnattsmässa till söndagen efter Epifania (Trettondedag jul), är här julkrubban uppställd. Krubban är från 1892. Figurerna är av vax med målade kläder av papper. Senast restaurerades krubban 1993 av Constantin Mara. Först vid Epifania sätts de 3 kungarna på plats. Enligt gammal tradition finns vid krubban en insamlingsbössa.

12. PREDIKSTOL

Predikstolen med baldakin är av trä och målad i grått och guld. Den kommer ursprungligen från Münster i Tyskland. Numera används inte predikstolar i katolska kyrkor. Predikan sker idag från ambonen (29) i koret.

13. KORBÅGEN

På korbågens framsida finns 5 medaljonger – De två stentavlorna med 10 Guds bud – Kalk och bok – Det Allseende Ögat (symbol för Guds allmakt) – Lammet med segerfanan (symbol för Jesu offerdöd och uppståndelse) – Fyrpassformigt kors.

Det mörkare inre bandet har text från Hebreerbrevet. ”Låtom oss med förtröstan framgå till nådens tron Ebr. 4:16”.

14. SEGMENT MELLAN GAMLA OCH NYA DELEN

Ett cirkelsegment bildar gräns till kyrkans nya del. Kyrkan kan avdelas med en rörlig absidvägg nedanför segmentet. Väggen är vanligtvis indragen i den nya delens norra vägg. På segmentet citeras påven Johannes Paulus II:s budskap vid Domkyrkans konsekration, ”Denna kyrka en aldrig slocknande appell för evangeliets sak. Johannes Paulus II 25 mars 1983”. Det var denna dag som Domkyrkan konsekrerades.

I nedre delen av segmentet finns tre medaljonger i växtornament: Biskop Hubertus Brandenburgs vapen – S:t Eriks bild – Domprost, påvlig prelat Johannes F. Kochs vapen.

Biskop Brandenburg och domprost Koch innehade sina ämbeten vid konsekrationen. Biskop Brandenburg befrämjade Domkyrkans nydaning framförallt genom att sörja för finansieringen. Domprost Koch initierade och ledde kyrkans utvidgning. Målningen är utförd av Constantin Mara. Bilden av S:t Erik är inspirerad av Stockholms stads medeltida sigill.

15. GAMLA KORET

Det gamla huvudaltarets placering är utmärkt med ett likformigt kors i golvmosaiken. Detta altare var av trä och målat i grått och guld och är en gåva från Münster. Altarbordets sidostycken ingår i dag i altarbordet i Vår Fru av Stockholmkapellet (17). Koret avgränsades av ett korskrank med kommunionbänk i ek, även det en gåva från Münster. Korskranket finns idag i Schönstattkapellet i kryptan. Korets väggar markeras med mörkblått och guldkrönta kapitäler med guldband. Korväggarnas nedre partier har målade draperier. Koret är mörkare än kyrkan i övrigt. Korväggen anslöt direkt bakom altaret. Idag ser man tydligt var det mörkare 1800-talsgolvet slutar. Absidväggen hade tre blyinfattade fönster. Dessa är idag flyttade till kyrkans nya del (31:2–4).

16. APOSTLABILDERNA

Runt väggarna finns bilder i brons på Jesu 12 apostlar. De första bilderna i serien är på aposteln Andreas (16:5) och hans bror Petrus (16:6). Det var dessa apost-

lar som Jesus först kallade. Men här numreras apostlarna i den ordning som kan vara praktiskt vid en rundvandring från gamla till nya delen av kyrkan. Bronsrelieferna är skulpterade av domprost Koch och bildar ett slutet konstverk. I gamla koret på västra väggen finns aposteln Judas Taddeus (16:1). Matteus finns på sista pelaren (16:2) till vänster i nya delen, sedan följer på varannan pelare: Bartolomeus (16:3), Johannes (16:4), Andreas (16:5) vid tabernaklet, Petrus (16:6) vid sakristian, Jakob (16:7), Filippos (16:8), Tomas (16:9), Jakob (16:10), Simon (16:11), Mattias (16:12) vid högra korväggen i gamla delen. Under bilden finns ett kors, konsekrationskors, med namnet på aposteln. I anslutning till apostlabilderna finns ljushållare där ljus tändes vid högtidliga tillfällen.

Vid en kyrkas konsekration smörjer biskopen väggarna på tolv ställen i kyrkan med krisma. Dessa ställen märks med ett kors. I många av Sveriges medeltida kyrkor finns dessa konsekrationskors kvar sedan kyrkans konsekration. Åtminstone några av de röda likformiga konsekrationskorsen kan man fortfarande se på väggarna.

Krisman bereds varje år av biskopen på skärtorsdagen av olivolja och eterisk balsam. Förutom vid kyrkors konsekration används denna olja vid biskops- och prästvigningar samt vid katolikers konfirmation.

17 A. VÅR FRU AV STOCKHOLMS KAPELL

Det gamla korets västra sidokapell invigdes den 15 augusti 1988 för ikonen Vår Fru av Stockholm (19). Nådabilden är placerad i överstycket av Altomünsteraltaret (18). Till höger (20) och till vänster (21) hänger två oljemålningar. Runt altaret finns ett antal votivljus bl.a. från mariavallfartsorter: Altötting, Mariazell m.fl. I taket hänger lampor med rött sken, gamla ”evighetslampor”. Vid ikoner finns ofta en lampa med rött sken, symbol för ständigt brinnande bön.

Under vardagarna är kapellet stängt med en gallergrind.

17 B. GUDS BARMHÄRTIGHETS OCH S:T ERIKS KAPELL

Kapellet är inrättat i kyrkans gamla sakristia. Kapellet är utformat av konstnär Constantin Mara och arkitekt Dieter Hornold SAR och är Stockholms Katolska stifts gåva till domkyrkan vid stiftets 50-årsjubileum 2003. I kapellet finns till höger en kopia av Guds Barmhärtighets bild. Ursprungsbilden är målad efter en uppenbarelse som den heliga syster Faustina hade 1931 och visar den uppståndne Kristus.

Till vänster finns en nymålad tavla av S:t Erik av konstnär Constantin Mara. I mitten står kyrkans gamla altarbord med sitt numera tomma tabernakel. Till höger utanför kapellet finns en minnesplatta.

Foto: Asay T. Silfverling

18. ALTOMÜNSTER-ALTARET

Birgittinklostret i Altomünster i Bayern skänkte 1953 systrakorets altare till den förste stiftsbiskopen Johannes Ev. Erik Müller. Altaret är ett tidigt renässansarbete. Delar av altaret finns idag på olika ställen i kyrkan. Altomünster-altarets

översta parti är här placerat på sidostyckena till kyrkans gamla altarbord. Detta altarbord användes redan i S:t Eriks kapell innan kyrkan byggdes.

Överst ses altarkrucifixet och under detta ärkeängeln Mikael med en sköld med texten: ”Quis ut Deus” (Vem är såsom Gud). I mittnischen fanns ursprungligen en Madonna med Jesusbarnet i strålglans, ”Regina caeli”. Ovanför denna plats finns texten: ”Regina coeli – o.p.n.” (ora pro nobis); svensk översättning: Himmelens Drottning bed för oss. Statyn skänkte biskop Müller till kapellet i Ludvika. I nischerna till höger och vänster stod ursprungligen träskulpturer av S:ta Birgitta och S:ta Katarina av Vadstena. Dessa skulpturer skänkte biskopen till birgittasystrarnas kapell i Falun.

Tabernaklet som tillhör altaret finns idag i Guadalupe-kapellet (38).

Runt ikonen finns votivgåvor i form av pärlor och ädelstenar liksom reliker av S:ta Teresa av Jesusbarnet (Teresa av Lisieux, karmelitnunna och kyrkolärare; död 1897), S:ta Birgitta (Sveriges skyddspatron), S:ta Katarina av Vadstena (Den heliga Birgittas dotter; Vadstenaklostrets första priorinna; död 1381), S:t Hieronymus (kyrkolärare; död 420), S:t Antonius av Padua (se 8), S:t Konrad av Parzam (franciskanbroder; död 1894 i Altötting) S:t Hypolitus (biskop och martyr; död 236), S:t Liborius Wagner (konvertit och präst, martyr i Trettioåriga kriget; död 1631), S:t André Bobola (jesuit och martyr; död 1608). Utsmyckningen vill symbolisera stjärnhimlen där Regina Coeli, Himmelens Drottning och Alla de Heligas Drottning är omgiven av många helgon. Under ikonen symboliseras silhuetten av det himmelska Jerusalem med torn, tinnar och pärleportar och från källan i mitten strömmar Livets vatten.

Fältet under nådabilden pryds sedan 2004 av en ”karta” i rött siden över Södermalm omgivet av blått vatten. De större gatorna utmärkta med armband och halsband av guld. Centralt ligger domkyrkan markerad av ett kors med hjärta. Även S:ta Maria Magdalena och S:ta Katarina kyrkorna är markerade med kors. Kartan är sammanställd av 788 delar och tillverkad av textilkonstnär Fides Amberg i Würzburg efter förlaga av förre domprosten Msgr. Johannes F. Koch, som också har bekostat kartan.

I nischerna till höger och vänster finns även många reliker bl.a. från S:t Alto, grundare av det första klostret i Altomünster, död år 760.

Renoveringen av altaret är gjord av konstnär Constantin Mara. Han har även stått för renovering av målningen i gamla delen och har gjort flera andra konstnärliga arbeten i kyrkan. Infattningen av ikonen och nischerna är gjorda av textilkonstnärinnan Fides Amberg i Würzburg och hennes make guldsmeden Michael. Ombyggnads- och träarbete har gjorts av Leif Lind som också stått för många andra snickeriarbeten i kyrkan och kryptan.

19. IKONEN ”VÅR FRU AV STOCKHOLM”

Foto: Asay T. Silfverling

Ikonen ”Vår Fru av Stockholm” har hedersplatsen i detta kapell. Ikonen är av Kazan-typ och från 1600-talet. Den är inköpt av domprost Koch. Ikonens tidigare öden är okända. Motivet är den heliga Jungfrun som håller det stående Jesusbarnet som har högra handen lyft till välsignelse. Ikonen har s.k. risa och tsata (halssmycke) i silver med ädelstenar.

Urikonen hittades den 8 juli 1579 i Kazan, huvudstad i Tatarstan vid mellersta Volga, av en flicka efter en uppenbarelse av Jungfru Maria. Tidigt gjordes flera kopior av ikonen. Bön inför denna Mariaikon anses många gånger ha bidragit till bönhörelser. Ryssland vann kriget mot Polen 1612 och mot Napoleon 1812 efter bön till Gud inför ikonen. Urikonen stals från katedralen i Kazan 1904. Flera ibland motsägelsefulla berättelser finns om vad som hänt med urikonen och de tidiga kopiorna. Många kyrkliga föremål förstördes eller såldes till västvärlden efter kommunisternas maktövertagande i Ryssland 1917. På Nationalmuseum i Stockholm finns sju ikoner av Kazan-typ.

Att just denna ikon finns här i Stockholm är mycket domprost Kochs förtjänst. Han hade aldrig kunnat släppa tanken på att Lenin, upphovsmannen till ”Marias landsflykt”, tillbringade en dag 1917 i Stockholm, för att därefter åka till Ryssland och starta ”sin gudlösa revolution”. Genom sina kontakter med S:t Ludvigs katolska församling i Moskva visste domprost Koch att de troendes förhoppningar väckts om att gudlösheten skulle övervinnas som Maria sagt vid uppenbarelserna i Fatima 1917. Rysslands nationalskyddshelgon Guds moder Maria betydde mycket för de troende. Man var övertygad om att när Vår Fru av Kazan en gång skulle återvända till sitt folk skulle gudlösheten vara övervunnen. Domprost Koch menade att här i Stockholm skulle Rysslands befrierska, Vår Fru av Kazan finnas i beredskap. Efter mycket sökande hittade han i Bayern denna ikon av Vår Fru av Kazan. Den var i privat ägo och till salu. Ikonen återinvigdes med bysantinsk rit 1984 genom Rev. Joh. Düsing från Jerusalem. Kapellet inreddes för nådabilden och den 15 augusti 1988 upphöjdes ikonen högtidligt. ”Gudlöshetens system” upphörde i Ryssland 1990 och man började åter bygga upp den rivna Kazankyrkan vid Röda torget i Moskva.

Vår Fru av Stockholms speciella dag är den 20 september.

20. MÅLNING AV GOTTHARD WERNER

Centralt i målningen sitter den heliga Jungfrun med Jesusbarnet i knäet. Till höger står S:ta Birgitta och bakom henne en ängel, till vänster står S:t Ignatius av Loyola och framför honom S:t Josef.

Gotthard Werner (1837–1903) finns representerad på Nationalmuseum. Han

har bl.a. målat en stor fris som fanns i Bolinderska huset vid Grand Hotell i Stockholm, nu i Arkivet för Dekorativ konst i Lund.

Denna tavla var altartavla i familjen Ammanns hem i München. Ellen Ammann, f. Sundström (1870–1932) var konvertit och gift med kungariket Bayerns högste medicinalråd. Hon har i denna tavla låtit dokumentera dels sitt svenska hemland samt sin konversion hos jesuitfäderna i Stockholm. Josef hette hennes make.

21. MÅLNING AV I. R. MALMBORG

Tavlan lär skildra den heliga Birgittas verksamhet i Rom. Hon besökte där sjuka och fattiga människor för att hjälpa dem.

22. MINNESPLATTA ÖVER JOHANNES PAULUS II:S BESÖK

Påven Johannes Paulus II besökte Sverige 8–11 juni 1989. Han inledde sitt besök i Sverige genom att ta emot representanter för hela Stockholms Katolska stift här i Domkyrkan. Constantin Mara har utfört minnesplattan efter förslag av domprost Koch.

23. TABERNAKLET

Är tillverkat av en guldsmedsfirma i Freiburg/Baden i Tyskland. Tabernaklet är en gåva från Schönstatt–Diasporahilfswerk genom Sr. Bruneldis Wullen.

I tabernaklet förvaras ”det Allra Heligaste” d.v.s. hostior; konsekrerade oblater. Enligt katolsk teologi förvandlas oblaterna och vinet till Kristi kropp och blod när den vigde prästen i mässan läser instiftelseorden (”detta är min kropp”, ”detta är mitt blods kalk”). Brödet är därefter inte längre bröd och vinet är inte längre vin utan har på ett hemlighetsfullt sätt för alltid förvandlats till Kristus.

För att markera att Kristus är närvarande i tabernaklet så finns på väggen den röda ”evighetslampan”, som alltid brinner. Vinet sparas inte efter mässan. Katoliken som passerar tabernaklet visar sin vördnad och hälsar på Kristus genom att böja knä.

Foto: Asay T. Silfverling

24. HÖGALTARET

Altaret är en gåva från katoliker i Unterfranken i Tyskland.

Altarskivan är stor och fyrkantig. Ofta firar flera präster tillsammans den heliga mässan. Prästen läser vanligtvis mässan vänd mot församlingen. Mässan inleds vid (27). Eukaristins liturgi (”nattvardens liturgi”) sker vid altaret.

25. RELIKVARIET

Under altaret finns ett relikskrin. Skrinet är i metall och tillverkat av Mäster Mässing i Stockholm efter en skiss av domprost Koch.

Längst fram finns ett monstransliknande visningskärl, med halskota av S:t Erik. Änkedrottning Josefina fick på 1870-talet reliken från Uppsala domkyrka när S:t Eriks skrin öppnades. Drottningen lät tillverka två lika dosor för sin S:t Eriksrelik och sin S:ta Birgittarelik. 1983 kom S:t Eriksreliken till Domkyrkan som en gåva från S:ta Eugeniaföramlingen. S:ta Birgittareliken finns i en nisch S:ta Eugeniakyrkans sakramentskapell.

I relikvariet finns även i ett silverostiarium med en ganska stor benbit ur S:t Ansgars skalle. S:t Ansgars (801–865) skrin finns i Corveys gamla benediktinkloster i Tyskland. Denna relik fick biskop Müller 1929 vid det stora 1100-års jubileet av den helige Ansgars besök på Björkö i Mälaren 829.

Det tredje ostiariet i relikskrinet är av förgyllt silver och innehåller en bit av den helige aposteln Bartolomeus' (på svenska Bertils) kvarlevor. Reliken har funnits länge i Domkyrkoförsamlingen. 1967 inför fader Bertil Roslund prästvigning lät domprost Koch tillverka ostiariet i Paderborn.

Efter den saliga Elisabeth Hesselblads saligförklaring år 2000 sattes en relik av henne in i relikskrinet. Den saliga Elisabeth Hesselblad (1870–1957) var svenska. Hon grundade den nya grenen av den heliga Birgittas orden.
I eller under altaret i katolska kyrkor finns reliker. Vid en kyrkas konsekration muras reliker in i altaret. Man kan i altarskivorna i svenska medeltida kyrkor ännu se fördjupningar där reliker har funnits. Relikerna kan istället som här placeras under altaret som en påminnelse om, att de heliga människor som levt före oss även tillhör Kyrkan. De ber särskilt för församlingen. Domkyrkans skyddspatroner är konkret här hos oss.

26. ALTARKRUCIFIX

Krucifixet är från tidig renässans och en gåva av ärkestiftet München – Freising i Tyskland.

I direkt anslutning till altaret finns som i alla kyrkor ett kors med Vår Herre Jesus, en påminnelse om hans offerdöd på korset. Ovanför den Korsfäste står bokstäverna INRI (Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum), Jesus från Nasaret judarnas konung (jfr Joh. 19:20).

27. MARKERING AV HUVUDCELEBRANTENS PLATS

Platsen markeras av ett kors med strålar och med en duva i centrum. Konstverket är i brons och gjort av skulptören Hönschenmeier i Osnabrück.

Här är prästens plats och här tar mässan sin början. Deltar flera präster i mä-

ssan så sitter de till höger och vänster om huvudcelebranten. Duvan symboliserar Den Helige Ande (jfr ”och den helige anden kom ner över honom i en duvas skepnad…” Luk. 3:22).

28. BISKOPENS CATHEDRA OCH VAPENSKÖLD

Eftersom denna kyrka är en domkyrka har den katolske biskopen en egen permanent stol i sin kyrka. Stolen finns i koret och är något högre än de omgivande platserna på prästbänken. Ovanför på väggen finns stiftsbiskopens vapensköld. Anders Arborelius OCD är sedan 1998 stiftets biskop. På vapenskölden står hans devis ”In Laudem gloriae” (Gud till pris och ära). Biskop Anders Arborelius tillhör Karmelitorden (OCD). Om biskopen är huvudcelebrant börjar och slutar mässan vid denna plats (jfr 27).

29. AMBONEN

Från denna plats läses läsningarna och evangeliet och hålls predikan. Predikstol användes inte längre i de katolska kyrkorna.

30. DOPFUNT

Dopfunten är en gåva av arkitekt Hans Westman. Locket är endast av mässing, men trots det är det stöldbegärligt, därför finns de fyra hänglåsen. Dopfunten används framförallt för vuxendop. Under kyrkan finns ett mindre dopkapell där de flesta dop äger rum.

31. FÖNSTER (södra väggen)

Fönstret längst till vänster är en gåva från Vår Frälsares församling i Malmö (se även 32). Fönstret är ursprungligen en gåva av konsul August Schmitz med familj. De övriga 3 fönstren satt före utbyggnaden i Domkyrkans absidvägg. Dessa fönster är tillverkade av glasmästeriet v.d. Vorst och skänkta av olika personer till invigningen av S:t Erikskyrkan 1892. Det mittersta fönstret (31:3) är en gåva från markis Claes Lagergren på Tyresö slott. Hans vapensköld finns längst ner i fönstret.

1) S:ta Birgitta
Den heliga Birgitta är här avbildad med sina vanliga attribut: bok och penna. I nederkanten finns en text från den Heliga Birgittas uppenbarelser återgiven i hennes egen handstil. På modern svenska lyder texten ”Först vill jag säga dig hur andlig förståelse är dig given”. (Se även 5 och 32).

2) Nyckelmakten
Huvudmotivet i det andra fönstret från vänster är Kristus som överlämnar himmelrikets nycklar till Petrus (Matt. 16:19).

Det undre motivet är ”Jesus – Den gode herden” (Joh. 10:11).

3) Korsfästelsen
Huvudmotivet i det tredje fönstret är korsfästelsen. Vid Kristus på korset står hans moder Maria till vänster. Lärjungen Johannes står till höger och Maria från Magdala omfamnar Jesus fötter (Joh. 19:25–26).

Undermotivet är en bebådelsescen (Luk. 1:26). Ängeln Gabriel kommer till jungfru Maria och frågar om hon vill bli moder till Guds son och på hennes ja-ord tar Jesu jordiska liv sin början.

4) S:t Pauli omvändelse
Saulus är på väg till Damaskus för att ta de kristna till fånga. På vägen möter han den uppståndne Jesus (Apg. 9:3). Han ändrar sitt namn till Paulus och blir en ivrig kristen. Paulus är den förste store missionären.

Undermotivet föreställer Jesus och barnen: ”Låt barnen komma till mig” (Matt. 19:14).

32. FÖNSTER (östra väggen)

Fönstren på denna vägg, liksom Birgitta-fönstret (31:1) fanns tidigare i Vår Frälsares katolska kyrka vid Gustav Adolfs torg i Malmö (1872–1960). Fönstren magasinerades av kyrkoherden Johannes F. Koch när den gamla kyrkan revs. Församlingen skänkte de gamla fönstren till Domkyrkan. Anpassningen till fönstrens nya placering är gjord av glasmästeriet Ringström i Stockholm.

1) S:t Albertus Magnus
Fönstret föreställer S:t Albertus Magnus (ca 1193– 1280, biskop och kyrkolärare). Den apostoliske vikarien Albert Bitter (7) hade S:t Albertus Magnus som sin specielle skyddspatron. En inskrift säger att fönstret är en gåva från Albert Bitter till kyrkoherde Josef Popp vid dennes 25-årsjubileum som präst 1888. Josef Popp var född i Stockholm. Före utnämningen till kyrkoherde i Malmö, 1875 var han kaplan i Stockholm.

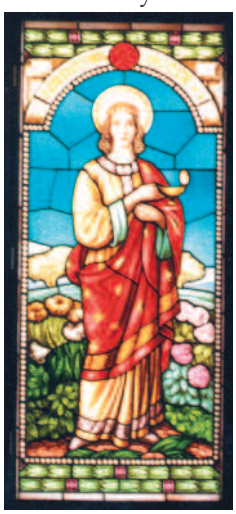
S:ta Lucia.
Foto: F. Schneider

2) Marie Hjärta
Bilden av jungfru Maria med utanpåliggande hjärta symboliserar hennes godhet och kärlek (se även 10).

3) Jesu Hjärta
Fönstret visar samma motiv som statyn vid högra sidoaltaret i kyrkans gamla del (10).

4) S:ta Lucia
På östra läktarens södra sida finns ett litet fönster med den heliga Lucia av Siracusa på Sicilien. Hon offrade hellre sina ögon och led martyrdöden år 304 än att förneka sin kristna tro. Hennes dag är den 13 december.

Fönstret är en gåva av arkitekt Hans Westman.

33. KORSVÄG (västra läktaren)

På orgelläktaren på västra sidan finns en korsväg från 1600-talet målad på duk. Korsvägen är en gåva av St. Ansgars-Werk i München (se även 9). På baksidan återges en text mot nazism.

34. KORORGEL (västra läktaren)

Den lilla orgeln med 6 stämmor byggdes av orgelbyggmästare Johannes Künkel och stod klar till konsekrationen 1983. Senare har orgeln byggts ut av Johannes Künkel med ytterligare 11 stämmor. Orgeln kan kopplas samman med den stora orgeln i kyrkan gamla del (6). Orglarna kan spelas tillsammans antingen från denna orgel eller från den stora orgeln i kyrkans gamla del.

Orgelskåpet har tre träsnidade vapensköldar. Längst till vänster dåvarande stiftsbiskop Hubertus Brandenburgs vapen, i mitten en bild av S:t Erik och till höger dåvarande domprost Johannes F. Kochs vapen (jfr 14).

35. MÅLNING (västra läktaren)

På norra väggen av orgelläktaren finns en venetiansk 1700-talsmålning av Jesu födelse i Betlehem. Till höger om denna tavla finns en målning av Erik Olson (1901-1986). Målningen är utförd 1961 i reliefteknik och har titeln Veronicas svetteduk.

36. PRIMKLOCKA

I denna klocka utanför sakristian ringer ministranten eller prästen när de går till altaret och mässan ska börja.

37. BIKTSTOLAR

Tre biktstolar ligger bredvid varandra. Den lilla dörren med glasskiva leder till prästens avdelning och dörren bredvid till den biktande. Tre präster kan alltså samtidigt höra bikt. Ytterligare en biktstol finns längst bort vid den västra väggen. Till höger och till vänster om huvudingången vid norra väggen finns biktstolar som inte längre används.

Botens sakrament, bikten, är ett ”levande” sakrament i Kyrkan. I domkyrkan finns regelbunden tid för bikt. En präst sitter minst en timme varje dag för att höra bikt, se anslaget i vapenhuset. Det är bara katoliker som kan gå till bikt i den Katolska kyrkan, men de katolska prästerna ger gärna råd i andliga angelägenheter till alla människor.

38. TABERNAKEL (GUADALUPE-KAPELLET)

På väggen till höger innanför dörren i Guadalupe-kapellet i Södra vapenhuset finns ett dubbeltabernakel, som tillhör det så kallade Altomünster-altaret

(se även 18). Högst upp på tabernaklet står på latin texten ”Haec est domus Domini” (Detta är Herrens hus). I det övre skåpet som är större kan monstransen ställas. Det nedre är ämnat för ciborium, kalk med lock, där hostiorna förvaras (se även 23).

Detta tabernakel är vanligtvis tomt, men på förmiddagen på lördagar under vinterhalvåret bärs en monstrans med hostian hit och placeras i det övre skåpet. Människor har då tillfälle att under dagen tillbedja Kristus i altarets Allra Heligaste Sakrament.

39. INSKRIPTION

Till vänster om tabernaklet finns på väggen en inskription på spanska: ”Santa Maria de Guadalupe benedice a tus hijos mexicanos e indoamericanos en estas tierras de Suecia” (Heliga Maria av Guadalupe välsigna dina barn från Mexiko och Sydamerika som bor i Sverige).

40. VÅR FRU AV GUADALUPE-BILD

Innanför en glasskiva finns en bild av Vår Fru av Guadalupe. Tavlan är målad 1954–1955 i Stockholm. Under bilden av Jungfru Maria finns samma text som på väggen till höger (39). Inramningen är gjord av konstnär Constantin Mara efter en idé av domprost Koch.

Jungfru Maria visade sig i denna gestalt för den fattige indianen Juan Diego i Guadalupe i Mexico City en vinterdag 1531. Maria bad honom att be den lokale biskopen att bygga en kyrka på platsen. Juan Diego mötte Maria flera gånger och varje gång upprepade hon sin önskan. Juan Diego gick varje gång till biskopen, men denne trodde inte att Juan Diego verkligen hade mött Jungfru Maria. Han fordrade ett bevis. Beviset fick biskopen när Juan Diego vecklade ut sin mantel och gav honom ett fång rosor som han på Marias uppmaning plockat. Framförallt förstod biskopen att Juan Diego verkligen hade mött Jungfru Maria när han såg Juan Diegos mantel. På manteln fanns och finns en bild av Jungfru Maria. Manteln förvaras idag i basilikan i Guadalupe, som årligen besöks av 10 milj. pilgrimer.

Denna bild av Jungfru Maria är mycket älskad. Många tavlor med motivet har gjorts. Vår Fru av Guadalupes festdag är den 12 december.

I juli 2002 helgonförklarades Juan Diego. Juan Diego var en mycket ödmjuk människa som ville följa Guds vilja i allt. Han älskade den heliga mässan och brann av iver att lära sig så mycket som möjligt om tron.

41. MINNESTAVLA

Minnestavla med texten ”Denna byggnad är uppförd med hjälp från Bonifatiuswerk”.

Bonifatiuswerk i Tyskland har gett stora ekonomiska bidrag till Domkyrkans utbyggnad. Bonifatiuswerk grundades i Regensburg 1849 och ger sedan 1974 ekonomiska bidrag till Skandinavien för bl.a. kyrkobyggnader.

42. FAMILJERUM

På västra sidan finns fyra familjerum. Ett dekorationsgaller finns framför fönstren. Från de ljudisolerade rummen ser man altaret bra och i rummen finns högtalare. Söndagsmässorna besöks ofta av familjer med små barn. Att följa mässan från ett familjerum är ett bra alternativ för föräldrar med livliga småbarn.

43. PIETÀ-BILD MED LJUSBORD

Pietà-skulpturen är av trä av den franske mästaren Grandgirard ca 1715. Skulpturen är skänkt av domkyrkokaniken Delagera i München, som var president för St. Ansgars-Werk, München. Constantin Mara har målat texten ”Ni alla som går här förbi, skåda och se om en smärta är lik den smärta varmed jag har blivit hemsökt” (Klag. 1:12).

En pietà-bild visar Maria med Jesu döda kropp i sitt knä. Många bilder av den förtvivlade Maria med sin döde son har gjorts. Här finns en av dem. Man kan här meditera över denna händelse och om man så vill tända ett ljus.

Foto: F. Schneider

REGISTER TILL FÖRTECKNING

1 Portalen
2 Vigvattenskar
3 S:t Erikstavla
4 S:t Josefsstaty
5 S:ta Birgittatavla
6 Gamla orgeln
7 Minnesplatta Albert Bitter
8 S:t Antoniusstaty
9 Korsvägens I:a station
10 Jesu-hjärta-altare
11 Maria-altare
12 Predikstol
13 Korbågen
14 Segment mellan gamla och nya delen
15 Gamla koret
16:1 Apostlabild: Judas Taddeus
16:2 Matteus
16:3 Bartolomeus
16:4 Johannes
16:5 Andreas
16:6 Petrus
16:7 Jakob
16:8 Filippos
16:9 Tomas
16:10 Jakob
16:11 Simon
16:12 Mattias
17 A Vår Fru av Stockholms kapell
17 B Guds barmhärtighets och S:t Eriks kapell
18 Altomünster-altaret
19 Ikonen ”Vår Fru av Stockholm”
20 Målning av Gotthard Werner
21 Målning av I.R. Malmborg
22 Minnesplatta Johannes Paulus II:s besök
23 Tabernaklet
24 Högaltaret
25 Relikvariet
26 Altarkrucifix
27 Markering av huvudcelebrantens plats
28 Biskopens cathedra och vapensköld
29 Ambonen
30 Dopfunt
31 Fönster (södra väggen)
31:1 S:ta Birgitta
31:2 Nyckelmakten
31:3 Korsfästelsen
31:4 S:t Pauli omvändelse
32 Fönster (östra väggen)
32:1 S:t Albertus Magnus
32:2 Mariehjärta
32:3 Jesuhjärta
32:4 S:ta Lucia
33 Korsväg (västra läktaren)
34 Kororgel (västra läktaren)
35 Oljemålning (västra läktaren)
36 Primklocka
37 Biktstolar
38 Tabernakel (Altomünster-altaret)
39 Inskription
40 Vår Fru av Guadalupe-bild
41 Minnestavla
42 Familjerum
43 Pietàbild med ljusbord

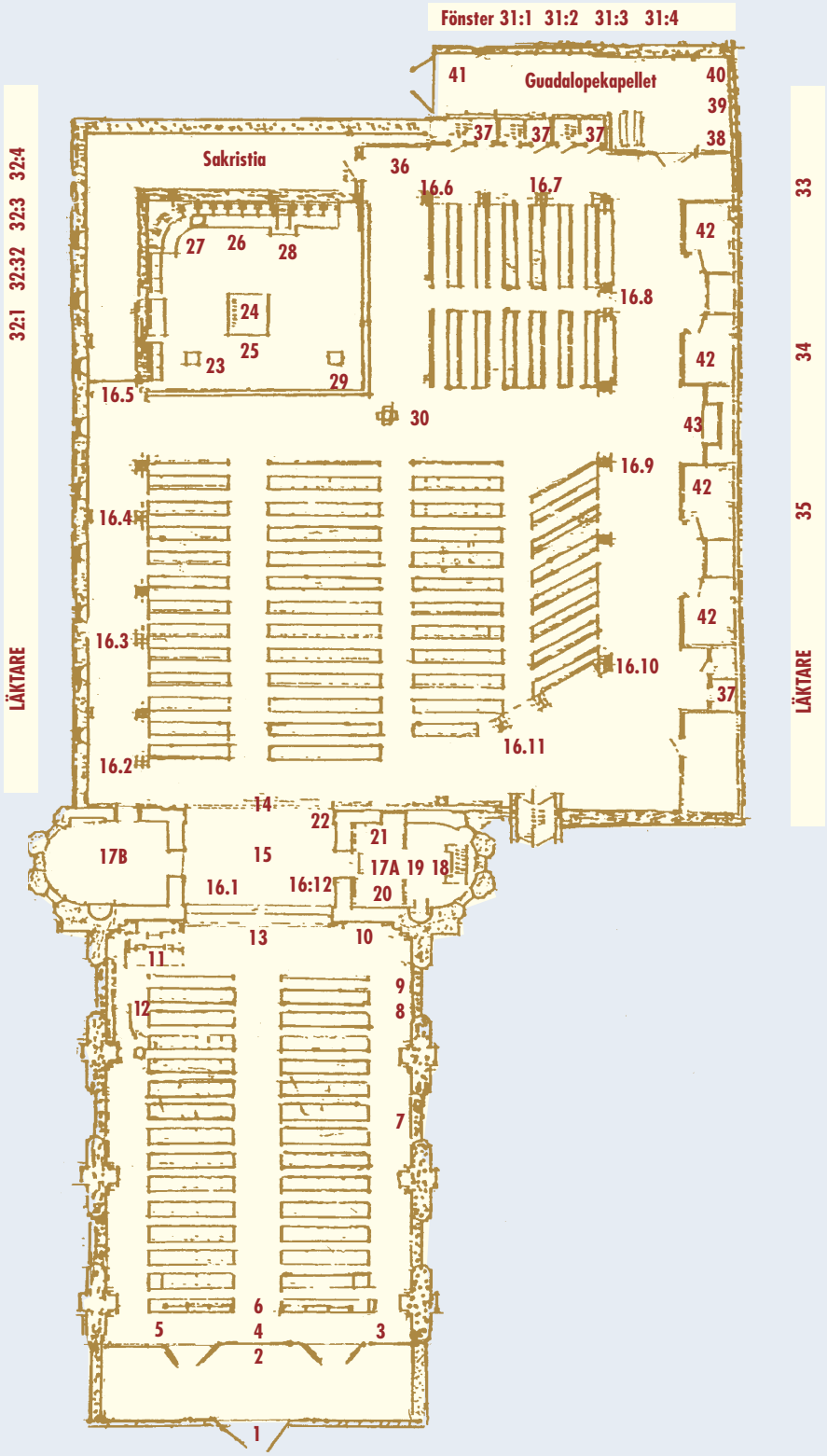
Fönster 31:1 31:2 31:3 31:4
Guadalopekapellet
Sakristia
LÄKTARE
LÄKTARE
32:1 32:32 32:3 32:4
33
34
35
41
40
39
38
37
37
37
36
16.6
16.7
16.8
42
42
42
42
43
37
27
26
28
24
25
23
29
16.5
30
16.9
16.4
16.3
16.10
16.11
16.2
14
22
21
17B
15
17A
19
18
16.1
16:12
20
13
10
11
9
12
8
7
6
5
4
3
2
1